

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ ТА
РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНОЇ РОБІТ**

з курсу

**«ОБҐРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ
І ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ»**

(для студентів 4 курсу денної і 5 курсу заочної форм навчання
за напрямом підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»)

Харків
ХНАМГ
2012

Методичні вказівки до виконання самостійної та розрахунково-графічної робіт з курсу «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» (для студентів 4 курсу денної і 5 курсу заочної форм навчання за напрямом підготовки 6.030504 «Економіка підприємства») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: Т. І. Світлична. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 52 с.

Укладач: Т. І. Світлична

Рецензент: Г. Г. Соболева

Рекомендовано кафедрою економіки будівництва,
протокол № 7 від 31.03.2011 р.

ВСТУП

В умовах економічної нестабільності, яка характерна для ринкового середовища, постійно виникає потреба у швидкому прийнятті науково обґрунтованих рішень щодо підвищення результативної діяльності суб'єктів господарювання. У цьому контексті вагомим чинником формування базису таких рішень є серйозна фахова підготовка спеціалістів та керівників підприємств з урахуванням сучасної практики господарювання. Курс **«Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків»** є нормативною навчальною дисципліною для студентів, які навчаються за освітньо-професійною програмою бакалавра за напрямом «Економіка підприємства».

Обґрунтування господарських рішень — підкріплення переконливими доказами відповідності передбачуваного рішення заданим критеріям та реальним обмеженням. В умовах динамічного середовища прийняття господарських рішень має відбуватися за умови попередньої оцінки можливої ситуації та вибору найкращого альтернативного варіанта. Теоретично існує чотири типи ситуацій, у яких необхідно проводити аналіз і приймати господарські рішення: в умовах визначеності, ризику, невизначеності та конфлікту. Більшість господарських рішень приймається в умовах ризику, що зумовлено низкою чинників — відсутністю повної та достовірної інформації, наявністю протиборчих тенденцій на ринку, елементів випадку тощо. Тому проблема оцінки та врахування ризику набуває самостійного теоретичного та прикладного значення як важлива складова теорії та практики обґрунтування господарських рішень.

Мета вивчення дисципліни — ознайомити слухачів із технологією прийняття рішень, основами сучасної економічної ризикології та на основі набутої систематизованої інформації сформувати комплексну систему знань і практичних навичок щодо обґрунтування господарських рішень із різним ступенем невизначеності та ризику.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

При виконанні самостійної роботи з курсу «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» студент має ознайомитися з програмою дисципліни, з її структурою, формами й методами навчання, видами й методами контролю знань.

Тематичний план дисципліни «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» складається з двох змістових модулів, кожен з яких об'єднує у собі самостійний блок, який логічно пов'язує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом і взаємозв'язками.

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекційні й практичні заняття, самостійна робота студента.

Таблиця 1 - Зміст навчальної дисципліни за модулями й темами

Назва змістового модуля та тем	Укрупнені початкові елементи
1	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1	
ГОСПОДАРСЬКІ РІШЕННЯ В РІЗНИХ СФЕРАХ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Тема 1. Сутнісна характеристика господарських рішень	<p>1.1. Поняття господарських рішень та їхні ознаки. Сутність господарських рішень. Класифікація господарських рішень. Вимоги до господарських рішень та умови їх досягнення.</p> <p>1.2. Способи формалізації та реалізації господарських рішень. Визначення оптимальних форм подання та реалізації господарських рішень.</p> <p>1.3. Якість та ефективність господарських рішень. Основні параметри та показники якісного рішення. Умови забезпечення якості господарського рішення. Види ефективності господарських рішень. Умови та перешкоди прийняття ефективного рішення. Принципи оцінювання ефективності господарських рішень.</p>
Тема 2. Технологія прийняття рішень господарської діяльності	<p>2.1. Процес, етапи, процедури, стилі та основні способи прийняття рішень та його елементи.</p> <p>2.2. Характер прийняття господарських рішень. Основні чинники, що впливають на прийняття рішення. Характеристика видів контролю.</p> <p>2.3. Закони й закономірності, що впливають на прийняття рішень. Загальні закони управління людиною. Закон інерційності людських систем. Закони зв'язку з зовнішнім середовищем. Соціально-психологічні та біопсихічні закони.</p>
Тема 3. Методичні основи підготовки господарських рішень	<p>3.1. Методи розроблення господарських рішень. Аналітичні, статистичні та математичні методи. Експертні методи та межі їх застосування. Види експертних оцінок. Сутність евристичного програмування та його різновиди. Евристичні методи групової та індивідуальної роботи. Ділові й організаційно-діяльнісні ігри. Метод сценаріїв. Сутність і види методу «дерево цілей».</p> <p>3.2. Обґрунтування господарських рішень. Методичні основи обґрунтування господарських рішень. Підходи до обґрунтування й вибору господарських рішень. Комплексний підхід до обґрунтування господарських рішень.</p>
1	2
Тема 4. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їх ефективності	<p>4.1. Роль економіко-математичного моделювання у підготовці рішень.</p> <p>4.2. Критерії оцінки ефективності рішень. Прийняття рішень в умовах багатокритеріальності.</p> <p>4.3. Методи головного показника, зведеного показника, послідовних узгоджень.</p>
Тема 5. Прогнозування та аналіз господарських рішень	<p>5.1. Основні завдання прогнозування. Головні принципи прогнозування господарських рішень.</p> <p>5.2. Сутність та принципи аналізу господарських рішень.</p> <p>5.3. Методи аналізу господарських рішень та їхній інструментарій. Сфери застосування методів і інструментів прийняття господарських рішень.</p>

1	2
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2	
РИЗИК І НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ ВІД ЧАС ОБҐРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ	
Тема 6. Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності	6.1. Природа невизначеності. Види невизначеності. 6.2. Міри та шкали ступеня невизначеності. 6.3. Невизначеність як першоджерело ризику. Чутливість. Сталість.
Тема 7. Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності	7.1. Критерії прийняття рішень в умовах відсутності кількісних мір невизначеності: обережний критерій (критерій Вальда), оптимістичний критерій, компромісні критерії, критерії мінімуму жалю. 7.2. Критерії прийняття рішень в умовах наявності кількісної міри невизначеності.
Тема 8. Теорія корисності та її застосування у процесі прийняття рішень	8.1. Основи теорії корисності. Суб'єктивний характер корисності. 8.2. Оцінювання корисності. 8.3. Функція корисності Неймана-Моргенштерна. 8.4. Оцінювання схильності/несхильності до ризику. Детермінований еквівалент корисності.
Тема 9. Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень	9.1. Ризик у діяльності суб'єкта господарювання. Сутнісна характеристика ризику. Ризик як економічна категорія. Ризик і невизначеність. Основні риси, чинники та функції ризику в підприємницькій діяльності. 9.2. Класифікація підприємницьких ризиків.. 9.3. Обґрунтування господарських рішень в умовах ризику. Характеристика критеріїв прийняття рішень за умов ризику.
Тема 10. Критерії прийняття господарських рішень за умов ризику	10.1. Врахування ризику під час формування критеріїв прийняття рішень. 10.2. Критерії, що мінімізують ризик. Застосування оцінок схильності / несхильності до ризику. 10.3. Багатокритеріальність задач прийняття рішень за умов ризику.
Тема 11. Прийняття рішень у конфліктних ситуаціях	11.1. Види конфліктів. Цілі учасників конфліктних ситуацій. 11.2. Моделі конфліктних ситуацій. Застосування елементів теорії ігор. Гарантований результат гри. Модель торгів.
Тема 12. Обґрунтування інвестиційних і фінансових рішень за умов ризику	12.1. Інвестиційні рішення та критерій ефективності їх прийняття. Критерії обґрунтування рішень під час прийняття (вибору) інвестиційного проекту. Врахування ризику при обґрунтуванні ставки дисконтування. Коефіцієнт систематичного ризику. Опціональний критерій прийняття рішень. Систематичний ризик і очікувана дохідність компанії. 12.2. Сутність фінансових рішень. Портфелі Г. Марковіца і Р. Гобіна. Теорія оптимального портфеля. Формування оптимального портфеля з обмеженої кількості цінних паперів.
Тема 13. Якісне оцінювання підприємницьких ризиків	13.1. Загальна характеристика методів якісного аналізу ризиків. 13.2. Зони та рівні ризику. 13.3. Метод експертних оцінок.
Тема 14. Кількісне оцінювання підприємницьких ризиків	14.1. Кількісні методи аналізу та оцінювання ризику. Ймовірнісний підхід до оцінювання ризиків. 14.2. Дерево ймовірностей. Детермінований еквівалент цільової функції.

Тема 15. Основи ризик-менеджменту	15.1. Необхідність управління ризиками господарської діяльності. Сутність ризик-менеджменту. Структурна схема ризик-менеджменту. 15.2 Процес управління ризиками господарської діяльності на підприємстві та характеристика його етапів. 15.3. Основні напрями й методи впливу на ступінь ризику господарювання.
Тема 16. Напрями і методи регулювання та зниження ступеня ризику	16.1 Загальна характеристика основних напрямків регулювання ризиків. 16.2 Характеристика методів регулювання: відмовлення від ризику, зниження ризику, розподіл ризику, об'єднання ризиків, диверсифікація ризиків, хеджування ризиків.

Таблиця 2 - Тематичний план дисципліни й розподіл обсягу годин за видами навчальної роботи студента

Модулі (семестри) та змістові модулі	Всього, кредит/г один	Форми навчальної роботи			
		Лекц.	Сем., пр.	Лаб	СРС
ДЕННЕ НАВЧАННЯ					
1	2	3	4	5	6
ЗМ 1. Господарські рішення в різних сферах підприємницької діяльності	2,5 / 90	14	16	-	50
Тема 1. Сутнісна характеристика господарських рішень		4	2	-	10
Тема 2. Технологія прийняття рішень господарської діяльності		2	2	-	10
Тема 3. Методичні основи підготовки господарських рішень		4	2	-	10
Тема 4. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їхньої ефективності		2	2	-	10
Тема 5. Прогнозування й аналіз господарських рішень		2	2	-	10
ЗМ 2. Ризик і невизначеність від час обґрунтування господарських рішень	2,5 / 90	18	16	-	36
Тема 6. Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності		2	2	-	3
Тема 7. Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності		2	1	-	4
Тема 8. Теорія корисності та її застосування у процесі прийняття рішень		2	1	-	3
Тема 9. Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень		2	2	-	3
Тема 10. Критерії прийняття рішень в умовах ризику		1	1	-	4
Тема 11. Прийняття рішень у конфліктних ситуаціях		1	1	-	3
Тема 12. Обґрунтування інвестиційних і фінансових рішень в умовах ризику		2	2	-	4
Тема 13. Якісне оцінювання підприємницьких ризиків		2	1	-	3
Тема 14. Кількісне оцінювання підприємницьких ризиків		2	1	-	3
Тема 15. Основи ризик-менеджменту		1	2	-	3
Тема 16. Напрямки й методи регулювання та зниження ступеня ризику		1	2	-	3
Виконання розрахунково-графічного завдання	-	-	-	-	30
Модуль - всього	5,0/180	32	32	-	116

ЗАОЧНЕ НАВЧАННЯ					
1	2	3	4	5	6
Тема 1. Сутнісна характеристика господарських рішень		1	-	-	5
Тема 2. Технологія прийняття рішень господарської діяльності		1	-	-	5
Тема 3. Методичні основи підготовки господарських рішень		-	1		10
Тема 4. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їхньої ефективності		1	-		10
Тема 5. Прогнозування та аналіз господарських рішень		-	1		10
Тема 6. Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності		1	-	-	5
Тема 7. Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності		1	-		5
Тема 8. Теорія корисності та її застосування у процесі прийняття рішень		-	1		12
Тема 9. Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень		1	1	-	5
Тема 10. Критерії прийняття рішень в умовах ризику		-	1		10
Тема 11. Прийняття рішень у конфліктних ситуаціях		-	-		15
Тема 12. Обґрунтування інвестиційних і фінансових рішень в умовах ризику		1	1	-	5
Тема 13. Якісне оцінювання підприємницьких ризиків		1			10
Тема 14. Кількісне оцінювання підприємницьких ризиків		1	1	-	10
Тема 15. Основи ризик-менеджменту		1	-	-	5
Тема 16. Напрями і методи регулювання та зниження ступеня ризику		-	1		10
Виконання контрольної роботи		-	-	-	30
Всього		10	8	-	162

2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Для опанування матеріалу дисципліни «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків», окрім лекційних, практичних занять, тобто аудиторної роботи значну увагу необхідно приділяти самостійній роботі. Самостійна робота студентів - це основний засіб оволодіння навчальним матеріалом під керівництвом викладача у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Час, відведений для цього, визначається навчальним планом за спеціальністю «Економіка підприємства».

Самостійна робота студентів передбачає такі види навчальної діяльності:

- опрацювання лекційного матеріалу;
- підготовка до практичних занять;
- самостійне опрацювання окремих розділів програми, що не вносяться до лекції;
- написання рефератів;
- розв'язування практичних задач розрахунково-графічної роботи з курсу;
- підготовка до проміжного й підсумкового контролю.

Перший етап самостійної роботи починається з процесу прослуховування і записування лекції. Правильно складений конспект лекції – найефективніший засіб стимулювання подальшої самостійної роботи студентів. Студент повинен чітко усвідомити, що конспект – це короткий тезовий запис головних положень навчального матеріалу. Складання та вивчення конспекту – перший етап самостійної роботи студента над вивченням теми чи розділу. Конспект

допомагає в раціональній підготовці до практичних занять, заліку, у визначенні напрямку й обсягу подальшої роботи з літературними джерелами.

Під час підготовки до лекції студент має опрацювати матеріал попередньої лекції з використанням підручників та інших джерел літератури. На лекціях висвітлюють лише основні теоретичні положення та найбільш актуальні проблеми, тому більшість питань виносять на самостійне опрацювання.

Опрацювання теоретичного матеріалу передбачає вивчення лекційного матеріалу, розгляд питань, що наведені в табл. 3 із складанням стислого конспекту.

Підготовка до практичних занять розпочинається з опрацювання лекційного матеріалу. Студент повинен самостійно ознайомитися з відповідним розділом робочої програми, підготувати відповіді на контрольні питання, які подані в програмі у визначеній послідовності згідно з логікою засвоєння навчального матеріалу.

Практичні заняття збагачують і закріплюють теоретичні знання студентів, розвиваючи їх творчу активність, допомагають у набутті практичних навичок роботи за предметом навчальної дисципліни.

У процесі підготовки до практичних занять самостійна робота студентів – обов'язкова частина навчальної роботи, без якої успішне та якісне засвоєння навчального матеріалу неможливе. Це свідчить про необхідність керування самостійною роботою студентів з боку викладача завдяки проведенню цілеспрямованих організаційних і контрольних заходів.

Відповідно до навчального плану з кожної теми курсу проводяться практичні заняття. Щороку викладачі уточнюють тематичний план проведення семінарських і практичних занять та ознайомлюють з ним студентів на першому занятті.

Викладач у вступній лекції рекомендує студентам основну і додаткову літературу, а також методичні рекомендації до виконання самостійної роботи та до організації практичних занять з дисципліни. У методичних вказівках з кожної теми наведено перелік питань для теоретичної підготовки до заняття.

У випадку коли студент не може самостійно розібратися з якогось питання, він може отримати консультацію у викладача (згідно з графіком проведення консультацій викладачами кафедри Економіки будівництва). Добре організовані консультації дозволяють спрямувати самостійну роботу в потрібному напрямі, зробити її раціональною та підвищити ефективність.

Підготовка до практичних занять передбачає виконання також практичних завдань і розрахункових задач. Ця частина самостійної роботи проводиться за змістом методичних вказівок до практичних занять.

Програма курсу «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» передбачає для студентів денної форми навчання проведення двох проміжних тестових контролів знань:

- зі змістового модуля «Господарські рішення в різних сферах підприємницької діяльності» на восьмому практичному занятті,
- зі змістового модуля «Ризик і невизначеність під час обґрунтування господарських рішень» на шістнадцятому практичному занятті.

У підготовці до проміжного тестового контролю студентів рекомендовано самостійно провести тестовий самоконтроль. Перелік тестових завдань для самоконтролю наведено нижче.

Таблиця 3 - Питання для самостійного опрацювання для самодіагностики

Модулі й теми	Питання	Рекомендовані джерела
1	2	3
Змістовий модуль 1. Господарські рішення в різних сферах підприємницької діяльності		
Тема 1. Сутнісна характеристика господарських рішень	<ol style="list-style-type: none"> 1. Якими ознаками характеризується рішення? 2. Назвіть види господарських рішень за декількома класифікаційними ознаками. 3. Вкажіть оптимальні сполучення форм розроблення та реалізації господарських рішень. 4. У чому полягає ефективність і якість господарських рішень? 5. Назвіть принципи оцінки ефективності господарських рішень. 	1.4, 1.5, 1.6
Тема 2. Технологія прийняття рішень господарської діяльності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вкажіть основні елементи, етапи та процедури процесу прийняття рішень. 2. Охарактеризуйте засоби прийняття господарських рішень. 3. Опишіть характер рішень, що приймаються на стратегічних і оперативних рівнях. 4. У чому полягають відмінності вибору господарських рішень за умов визначеності, невизначеності та ризику? 5. Наведіть приклади рішень із практики управління, що приймаються в умовах ризику, визначеності та невизначеності. 	1.4, 1.5, 1.6
Тема 3. Методичні основи підготовки господарських рішень	<ol style="list-style-type: none"> 1. Подайте графічно класифікацію методів розроблення ГР. 2. Чому методи називають аналітичними? Яка сфера їх застосування? 3. Який базис статистичних методів? 4. Яка потреба застосування математичних методів під час прийняття рішень? 5. Що таке експертні оцінки? Які умови застосування експертних методів? Який склад (кількісно-якісний) експертів, на вашу думку, буде найраціональнішим? 6. Який порядок проведення експертизи? 7. Чим є результати експертизи — керівництво до дії чи додаткова інформація? 8. Які особливості побудови евристичних методів? Коли доцільно застосовувати евристичне програмування? 9. Для яких класів задач використовуються евристичні методи? 10. Опишіть можливості й особливості застосування методів: «мозкової атаки»; «мозкового штурму» основних питань; вільних асоціацій; інверсії; особистої аналогії; номінальної групи; синектики; 635; Дельфі; індивідуальних методів роботи. 11. Яка загальна ідея й умови ефективного застосування методу сценаріїв? 	1.4, 1.5, 1.6, 2.4

1	2	3
Тема 4. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їх ефективності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Наведіть технологію графічної побудови «дерева рішень». 2. Як реалізується метод «мозкового штурму»? 3. У чому суть методу синектики? 4. Схарактеризуйте можливості та сферу застосування: функціонально-вартісного аналізу; методу аналізу ієрархій; організаційно-діяльнісних ігор. 5. Коли, під час вирішення яких завдань доцільно застосовувати інтуїтивні методи? 6. Які вимоги висувають до методів, що використовуються під час обґрунтування ГР? 	1.4, 1.5, 1.6, 2.7
Тема 5. Прогнозування та аналіз господарських рішень	<ol style="list-style-type: none"> 1. Які завдання вирішуються з прогнозуванням ГР? 2. На яких принципах базується прогнозування ГР? 3. Охарактеризуйте основні методи аналізу та прогнозування ГР. 	1.4, 1.5, 1.6
Змістовий модуль 2. Ризик і невизначеність від час обґрунтування господарських рішень		
Тема 6. Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрити зміст та основні причини появи невизначеності. 2. Охарактеризуйте види невизначеності та наведіть приклади. 3. Поясніть зв'язок між невизначеністю та ризиком. 	1.2, 1.4, 1.7, 2.9
Тема 7. Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності	<ol style="list-style-type: none"> 1. У чому полягає зміст критеріїв Вальда та Гурвіца? 2. Сформулюйте принципи максімакса й мінімакса та поясніть на прикладі їх сутність. 	1.5, 2.5
Тема 8. Теорія корисності та її застосування у процесі прийняття рішень	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність корисності. 2. Чим відрізняється корисність від середньої очікуваної корисності? 3. Дайте визначення функції корисності та наведіть її приклади. Сформулюйте основну властивість функції корисності. 	1.1, 1.5
Тема 9. Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сформулюйте основні наукові погляди розуміння категорії ризику. 2. Розкрийте сутність ризику як економічної категорії. Поясніть взаємозв'язок ризику і прибутку. 3. Назвіть відомі вам класифікації ризику. Що покладено в основу кожного виду класифікації? Які ще види класифікації ризику ви могли б запропонувати? 4. Сформулюйте основні джерела та чинники підприємницького ризику. 5. Назвіть основні ризики зовнішньоекономічної діяльності та причини їх появи. 	1.7, 2.1, 3.1, 3.2
Тема 10. Критерії прийняття рішень за умов ризику	<ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте критерій математичного сподівання. 2. У чому сутність критерію Бернуллі? 3. Коли доцільно застосовувати критерії Лапласа та Гурвіца? 	1.1, 1.5, 2.7
Тема 11. Прийняття рішень у конфліктних ситуаціях	<ol style="list-style-type: none"> 1. Яка сутність конфліктів? 2. Різновиди конфліктів. 	1.4, 1.5

Продовження табл. 3.

1	2	3
Тема 12. Обґрунтування інвестиційних і фінансових рішень за умов ризику	<ol style="list-style-type: none"> 1. Що є основою прийняття інвестиційних рішень? 2. Охарактеризуйте критерії обґрунтування інвестиційного проекту. 3. Вкажіть способи визначення критерію NPV з урахуванням ризику. 4. Які критерії використовуються під час прийняття фінансових рішень? 5. Назвіть методи обґрунтування ставки дисконтування з урахуванням ризику. 6. Сутність моделі визначення ціни капітальних активів CAPM. 7. Назвіть основні положення теорії оптимального портфеля. 8. Назвіть принципи Г. Марковіца і Р. Тобіна постановки завдань формування оптимальних портфелів цінних паперів. 9. Розкрийте особливості формування оптимального портфеля з обмеженої кількості цінних паперів. 	1.5, 1.6, 1.7, 2.6, 2.7
Тема 13. Якісне оцінювання підприємницьких ризиків	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрийте сутність якісного аналізу ризиків. 2. Які чинники покладено в основу розмежування основних зон ризику? 3. Що ви розумієте під ступенем ризику? 4. Як класифікують ризики? 	1.3, 1.7, 3.1, 3.2
Тема 14. Кількісне оцінювання підприємницьких ризиків	<ol style="list-style-type: none"> 1. Які втрати є об'єктом кількісного аналізу ризику? 2. Що ви розумієте під ступенем ризику? 3. Які існують показники кількісного вимірювання ризику? 4. Наведіть алгоритм побудови кривої ризику. Які методи оцінювання ризиків можуть застосовуватися під час її побудови? 5. У чому полягають основні переваги та недоліки методів кількісної оцінки ризиків? 6. Які методи є найефективнішими під час оцінювання ризику інвестиційних проектів? Чому? 7. На що спрямований аналіз варіабельності прибутку? 	1.7, 1.1, 1.2, 3.1, 3.2
Тема 15. Основи ризик-менеджменту	<ol style="list-style-type: none"> 1. Яке з визначень ризик-менеджменту, на вашу думку, глибше розкриває сутність управління підприємницькими ризиками? 2. Розкрийте сутність ризик-менеджменту як системи. 3. Які основні функції виконують керована та керуюча підсистеми ризик-менеджменту? 4. На що спрямована діяльність відділу з ризик-менеджменту? 5. Сформулюйте основні етапи управління ризиком. Який з них, на вашу думку, є найвідповідальнішим? 	1.2, 1.7, 2.2
Тема 16. Напрями і методи регулювання та зниження ступеня ризику	<ol style="list-style-type: none"> 1. Які напрями та відповідні методи впливу на ступінь ризику використовуються в практиці ризик-менеджменту? 2. Як оптимізувати вибір методів впливу на ступінь ризику? 	1.1, 1.2, 1.5

3. ТЕСТОВИЙ САМОКОНТРОЛЬ

Позначте правильну відповідь

1. Господарське рішення - це результат аналізу, прогнозування, оптимізації економічного обґрунтування та вибору альтернативи із сукупності варіантів досягнення конкретної мети підприємства:
а) так; б) ні.
2. Економічна сутність господарського рішення має прояв у тому, що на розробку та реалізацію будь-якого рішення необхідні фінансові, матеріальні та інші витрати:
а) так; б) ні.
3. Організаційна сутність господарського рішення полягає в тому, що для розробки та реалізації рішення підприємство повинно мати: необхідний персонал; документи, які регламентують повноваження, права, обов'язки та відповідальність працівників і самого підприємства; налагоджену систему контролю, а також здійснювати координацію роботи персоналу:
а) так; б) ні.
4. Соціальну сутність господарського рішення закладено в механізмі управління персоналом задля узгодження їх діяльності всередині колективу:
а) так; б) ні.
5. Технологічна сутність господарського рішення рішень полягає у можливості здійснення певних заходів у межах законодавчого поля:
а) так; б) ні.
6. Правова сутність господарського рішення проявляється у можливості забезпечення персоналу, що здійснює розробку та реалізацію рішень, необхідними технічними, інформаційними ресурсами:
а) так; б) ні.
7. У теорії ризиків різниця між очікуваним прибутком і фактичною її величиною називають збитком:
а) так; б) ні.
8. Перші варіанти урахування ризиків в економічній діяльності зафіксовано в Індії у другому столітті до н.е.:
а) так; б) ні.
9. Податкова система і політична ситуація в країні є зовнішніми факторами економічного ризику:
а) так; б) ні.
10. Чистим ризиком називають можливість одержання негативного чи нульового результату:
а) так; б) ні.
11. Постійними ризиками називають ризики, що загрожують підприємству протягом відомого відтинку часу:
а) так; б) ні.
12. У теорії ризиків зниження ступеня ризику шляхом розподілу інвестованих засобів між різними об'єктами вкладення капіталу, безпосередньо не зв'язаними між собою, називається диверсифікованістю:
а) так; б) ні.
13. При проведенні валютних операцій через банк підприємство має право (а не зобов'язане) дотримуватися фіксованого курсу валют, обговореного у форвардному контракті:
а) так; б) ні.
14. При проведенні валютних операцій через банк підприємство зобов'язане (а не має право) дотримуватися фіксованого курсу валют, обговореного у форвардному контракті:
а) так; б) ні.
15. Здатність активів підприємства виступати як засіб платежу називають стійкістю:
а) так; б) ні.

16. При статистичному методі оцінки ризику відносною мірою ризику є коефіцієнт варіації:
а) так; б) ні.
17. При статистичному методі оцінки ризику абсолютною мірою ризику є коефіцієнт варіації:
а) так; б) ні.
18. Якщо величина можливих втрат підприємства перевищує величину очікуваного доходу, то підприємство працює в катастрофічній зоні ризику:
а) так; б) ні.

Чи правильне наведене твердження

19. Оптимальність господарського рішення - властивість господарського рішення бути найкращим, відповідно до критерію (системи критеріїв) оптимальності:
а) так; б) ні.
20. При проведенні валютних операцій через банк підприємство зобов'язане (а не має право) дотримуватися фіксованого курсу валют, обговореного в опціонному контракті:
а) так; б) ні.
21. Різниця між очікуваним прибутком і фактичною його величиною називають втратами:
а) так; б) ні.
22. Якщо величина втрат підприємства дорівнює величині майна підприємства, то підприємство працює в критичній зоні ризику:
а) так; б) ні.
23. Ситуацію, коли заздалегідь неможливо оцінити імовірність настання події, називають невизначеністю:
а) так; б) ні.
24. Чистим ризиком називають можливість одержання негативного чи нульового результату:
а) так; б) ні.
25. Постійними ризиками називають такі, що загрожують підприємству протягом відомого відтинку часу:
а) так; б) ні.
26. Диверсифікованістю в теорії ризиків називається зниження ступеня ризику шляхом розподілу інвестованих засобів між різними об'єктами вкладення капіталу, безпосередньо не пов'язаними між собою:
а) так; б) ні.
27. Самострахування - це створення на підприємстві грошових страхових фондів:
а) так; б) ні.

Зробіть правильний вибір із запропонованих альтернатив

28. Економічна сутність господарського рішення має прояв у тому, що:
а) для розроблення та реалізації рішення підприємство повинно мати: необхідний персонал; документи, які регламентують повноваження, права, обов'язки й відповідальність працівників і самого підприємства;
б) для розроблення й реалізації будь-якого рішення потрібні фінансові, матеріальні та інші витрати;
в) у можливості забезпечення персоналу, що здійснює розроблення та реалізацію рішень, необхідними технічними, інформаційними ресурсами.
29. Ефективне рішення — це:
а) найкраще рішення відповідно до критерію (системи критеріїв) оптимальності;
б) рішення, реалізація якого призводить до остаточних результатів;
в) рішення, що призводить до потрібних і дієвих результатів.
30. Яке з наведених визначень підходить до форми підготовки господарського рішення «Акт»?
а) рішення широкого кола державних і суспільних організацій; може мати міжнародний характер;

- б) рішення щодо прийняття пропозицій про укладання угод на запропонованих в оферті умовах;
 - в) рішення керівника щодо короткого ознайомлення підлеглих з подіями, які мають суспільне значення.
31. Яке з наведених визначень підходить до форми підготовки господарського рішення «Угода»?
- а) рішення, що віддзеркалюють будь-які події;
 - б) рішення керівника, який не наділений адміністративними функціями щодо питань технології, організації праці й техніки безпеки;
 - в) рішення, яке формує загальну позитивну інфраструктуру будь-якої діяльності.
32. Соціальна ефективність господарського рішення — це:
- а) ринкова вартість господарського рішення, поділена на сумарні витрати на розробку господарських рішень;
 - б) факт досягнення мети господарського рішення за найменших витрат у результаті більш вдалих дій персоналу;
 - в) факт досягнення мети господарського рішення у плані задоволення соціальних потреб за короткий час для більшої кількості робітників.
33. Назвіть основну вимогу до господарського рішення:
- а) господарське рішення має відповідати чинному законодавству та статутним документам організації;
 - б) господарське рішення повинно мати чітку цільову спрямованість;
 - в) господарське рішення повинно мати параметри для зовнішнього та внутрішнього контролю.
34. Збирання необхідної інформації — це процедура, що відбувається на етапі:
- а) «Постановка задачі розв'язання проблеми»;
 - б) «Розроблення варіантів рішення»;
 - в) «Вибір рішення».
35. Метод прийняття рішень, що характеризується незначною терпимістю до двозначності та раціональним способом мислення, репрезентує:
- а) аналітичний стиль;
 - б) директивний стиль;
 - в) концептуальний стиль.
36. При прийнятті господарських рішень особи з аналітичним способом мислення:
- а) діють логічно й ефективно, переважно приймаючи швидкі рішення, що зосереджуються на короткому часовому періоді;
 - б) мислять інтуїтивно, але характеризуються низькою терпимістю;
 - в) зосереджують увагу переважно на довготерміновому аспекті й часто шукають рішення творчого характеру;
 - г) ретельно досліджують численні альтернативні варіанти.
37. Рішення, що приймаються за умови ґрунтовного оцінювання, критичного підходу до справи й характеризуються браком новизни й оригінальності, — це:
- а) інертні рішення;
 - б) раціональні рішення;
 - в) урівноважені рішення;
 - г) обережні рішення.
38. Рішення широкого кола державних та суспільних організацій; може мати міжнародний характер — це:
- а) план;
 - б) розпорядження;
 - в) акт;
 - г) статут;
 - г) інструкція.

39. Рішення щодо проведення спільних робіт із зазначенням взаємних прав та зобов'язань у комерційних та некомерційних сферах діяльності – це:
- а)наказ;
 - б)норма;
 - в)акт;
 - г) положення;
 - г) договір.
40. Нормативний документ, в якому зазначено рішення керівника організації або її великого підрозділу, обов'язкове для виконання. –це:
- а)наказ;
 - б)норма;
 - в)акт;
 - г) положення;
 - г) договір.
41. Колективними методами експертної оцінки при прийнятті господарських рішень є:
- а)інтерв'ю;
 - б)експертні методи, що ґрунтуються на роботі спеціальних комісій;
 - в)аналітичні експертні оцінки.
42. Який з методів аналізу господарських рішень дає змогу відокремити вплив одного чинника на узагальнюючі показники виробничо-господарської діяльності, включаючи дію інших чинників?
- а)ланцюговий метод;
 - б)балансовий метод;
 - в)метод порівняння;
 - г) індексний метод;
 - г) метод елімінування.
43. У прийнятті господарських рішень на використанні інформації про минулий позитивний досвід підприємства (низки інших підприємств) у певній сфері діяльності ґрунтуються:
- а) статистичні методи;
 - б) аналітичні методи;
 - в) математичні методи.
44. У прийнятті господарських рішень теорія гри ефективно реалізується за умови, якщо:
- а) ситуації мають подібний характер або повторюються;
 - б) у процесі прийняття рішень беруть участь кілька осіб з різними предметами заінтересованості;
 - в) рішення розраховані на широке коло споживачів.
45. Спеціальний засіб та метод вирішення унікальних завдань, обґрунтування прийняття найскладніших господарських рішень, що є досить універсальною ефективною формою організації, розвитку та дослідження колективної розумової діяльності, методологічного мислення, — це:
- а) організаційно-діяльнісні ігри;
 - б) ділові ігри;
 - в) евристичне програмування.
46. Для узагальненої характеристики масових, якісно однорідних економічних явищ, показників, процесів використовуються:
- а) динамічні ряди;
 - б)абсолютні величини;
 - в) відносні величини;
 - г) середні величини;
 - г) узагальнення.
47. При застосуванні експертних методів у прийнятті господарських рішень група експертів формується:

- а) тільки в колективних методах експертних оцінок;
 - б) тільки в індивідуальних методах експертних оцінок;
 - в) у колективних та індивідуальних методах експертних оцінок;
 - г) у формалізованих методах.
48. При застосуванні експертних методів в обґрунтуванні господарських рішень складається анкета. Питання анкети, що містить варіанти відповідей на нього, називають:
- а) прямим;
 - б) закритим;
 - в) непрямим;
 - г) відкритим.
49. При застосуванні експертних методів в обґрунтуванні господарських рішень складається анкета. Питання анкети, що не містить варіанти відповідей на нього, називають:
- а) опосередкованим;
 - б) закритим;
 - в) непрямим;
 - г) відкритим.
50. Ступінь погодженості думок експертів при обґрунтуванні господарських рішень відображає:
- а) коефіцієнт аргументації;
 - б) коефіцієнт конкордації;
 - в) коефіцієнт компетентності;
 - г) коефіцієнт ступеня знайомства.
51. Коефіцієнт компетентності експертів при обґрунтуванні господарських рішень розраховують на основі показників:
- а) аналітичності й компетентності;
 - б) аргументованості для ступеня знайомства;
 - в) ступеня знайомства і варіації;
 - г) компетентності й варіації.
52. Невизначеність як можливість відхилення результату від очікуваного (або середнього) значення як в меншу, так і в більшу сторону, — це:
- а) «спекулятивна» невизначеність;
 - б) «чиста» невизначеність.
53. Яка з наведених нижче причин сприяє виникненню невизначеності під час реалізації господарського рішення в організації?
- а) брак повної та достовірної інформації;
 - б) поганий настрій керівника під час розроблення ГР;
 - в) несправність комп'ютера.
54. Критерій песиміста, що орієнтується на кращий з гірших результатів, вважається фундаментальним критерієм. Йдеться про:
- а) критерій Гурвіца;
 - б) критерій Вальда;
 - в) критерій Севіджа.
55. Використання критерію є доцільним тільки за умови достатньої фінансової стабільності підприємства, коли є впевненість, що випадковий збиток не призведе до повного краху. Йдеться про:
- а) критерій Гурвіца;
 - б) критерій Вальда;
 - в) критерій Севіджа.
56. Це правило називають ще правилом оптимізму—песимізму. Йдеться про:
- а) правило Гурвіца;
 - б) правило максимін;
 - в) правило мінімакс.

57. Аспект, пов'язаний з виявленням впливу рішень, які приймаються в умовах невизначеності та конфліктності, на інтереси суб'єктів господарювання, притаманний:
- а) якісному аналізу;
 - б) кількісному аналізу;
 - в) якісному і кількісному аналізу.
58. Якісний аналіз економічних ризиків дає можливість:
- а) визначити чинники й зони ризику;
 - б) розрахувати ступінь окремих ризиків і ризику певного виду діяльності в цілому;
 - в) визначити ймовірність появи випадку втрат (імовірність реалізації ризику);
 - г) ідентифікувати можливі ризики.
59. Ступінь досягнення правових цілей, що реалізують потреби людини в безпеці та порядку, за більш короткий час, меншою кількістю працівників або з меншими фінансовими витратами – це ефективність господарського рішення:
- а) організаційна,
 - б) технологічна,
 - в) психологічна,
 - г) екологічна;
 - г) економічна;
 - д) соціальна;
 - е) правова;
 - є) етична;
 - ж) політична.
60. Факт досягнення організаційних цілей, пов'язаних з реалізацією потреб людини в організації життя, безпеці, управлінні стабільності, меншою кількістю працівників за мінімальний час – це ефективність господарського рішення:
- а) організаційна,
 - б) технологічна,
 - в) психологічна,
 - г) екологічна;
 - г) економічна;
 - д) соціальна;
 - е) правова;
 - є) етична;
 - ж) політична.
61. Факт досягнення певних результатів (галузевого, національного або світового технологічного рівня виробництва), запланованих у бізнес-плані, за більш короткий час або з меншими фінансовими витратами – це ефективність господарського рішення:
- а) організаційна,
 - б) технологічна,
 - в) психологічна,
 - г) екологічна;
 - г) економічна;
 - д) соціальна;
 - е) правова;
 - є) етична;
 - ж) політична.
62. Факт досягнення психологічних цілей, що реалізують потреби людини в коханні, сім'ї, вільному часі, для більшої кількості працівників за більш короткий час або з меншими фінансовими витратами – це ефективність господарського рішення:
- а) організаційна,
 - б) технологічна,
 - в) психологічна,
 - г) екологічна;
 - г) економічна;

- д) соціальна;
 - е) правова;
 - є) етична;
 - ж) політична.
63. Факт досягнення екологічних цілей організації та персоналу, що реалізують потребу людини в безпеці, здоров'ї, за більш короткий час, меншою кількістю працівників або з меншими фінансовими витратами – це ефективність господарського рішення:
- а) організаційна,
 - б) технологічна,
 - в) психологічна,
 - г) екологічна;
 - ґ) економічна;
 - д) соціальна;
 - е) правова;
 - є) етична;
 - ж) політична.
64. Співвідношення вартості додаткового продукту, отриманого в результаті реалізації рішення, та витрат на його розробку та реалізацію – це ефективність господарського рішення:
- а) організаційна,
 - б) технологічна,
 - в) психологічна,
 - г) екологічна;
 - ґ) економічна;
 - д) соціальна;
 - е) правова;
 - є) етична;
 - ж) політична.
65. Факт досягнення соціальних цілей, що реалізують потреби людини в інформації, знаннях, самовираженні, за більш короткий час, меншою кількістю працівників, за меншими фінансовими витратами – це ефективність господарського рішення:
- а) організаційна,
 - б) технологічна,
 - в) психологічна,
 - г) екологічна;
 - ґ) економічна;
 - д) соціальна;
 - е) правова;
 - є) етична;
 - ж) політична.
66. Факт досягнення моральних цілей організації, персоналу, що реалізують потребу людини в дотриманні норм поведінки, за більш короткий час, меншою кількістю працівників або з меншими фінансовими витратами – це ефективність господарського рішення:
- а) організаційна,
 - б) технологічна,
 - в) психологічна,
 - г) екологічна;
 - ґ) економічна;
 - д) соціальна;
 - е) правова;
 - є) етична;
 - ж) політична.
67. Факт досягнення політичних цілей організації, персоналу, що реалізують потребу людини в вірі, патріотизмі, за більш короткий час, меншою кількістю працівників або з меншими фінансовими витратами – це ефективність господарського рішення:

- а) організаційна,
 - б) технологічна,
 - в) психологічна,
 - г) екологічна;
 - г) економічна;
 - д) соціальна;
 - е) правова;
 - є) етична;
 - ж) політична.
68. Економічне становище галузі функціонування підприємства виступає фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
69. Політична ситуація в країні виступає фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
70. Податкова система виступає фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
71. Законодавство, що регулює господарську діяльність, виступає фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
72. Конкуренція виступає фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
73. Взаємовідносини з партнерами виступають фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
74. Корупція та рекет виступають фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
75. Підтримка місцевими органами влади тієї чи іншої політичної сили є фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
76. Економічна ситуація в країні виступає фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,

- в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
77. Міжнародні події виступають фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
78. Стихійні лиха виступають фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
79. Стратегія підприємства виступає фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
80. Використання ресурсів підприємства виступає фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
81. Якість і рівень використання маркетингу на підприємстві виступають фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
82. Принципи діяльності підприємства виступають фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
83. При проведенні валютних операцій через банк підприємство має право (а не зобов'язане) дотримуватися фіксованого курсу валют, обговореного в контракті:
- а) в опціонному,
 - б) у форвардному.
84. Якщо величина втрат підприємства перевищує величину очікуваного прибутку, то підприємство працює в зоні ризику:
- а) припустимій,
 - б) критичній,
 - в) катастрофічній.
85. У якій зоні ризику працює підприємство, якщо величина втрат дорівнює величині майна підприємства:
- а) припустимої,
 - б) критичної,
 - в) катастрофічної.
86. При складанні консолідованих звітів у багатонаціональних корпораціях виникає ризик:
- а) кредитний,
 - б) процентний,
 - в) операційний,
 - г) трансляційний.

87. Суму добутків варіантів можливих значень випадкової величини на імовірність можливих значень називають:
- а) суб'єктивною імовірністю,
 - б) частотою події,
 - в) середнім очікуваним, результатом,
 - г) об'єктивною імовірністю.
88. При статистичному методі оцінку ризику абсолютною мірою ризику виступає:
- а) середній очікуваний результат,
 - б) середньоквадратичне відхилення від середнього очікуваного результату,
 - в) коефіцієнт варіації,
 - г) помилка розрахунків.
89. Економічний, трансляційний і операційний ризики є різновидами ризику:
- а) кредитного,
 - б) процентного,
 - в) валютного,
 - г) бізнес-ризик.
90. У теорії ризиків різниця між очікуваним прибутком і фактичною її величиною називають:
- а) витратами,
 - б) втратами,
 - в) збитками.
91. Втрати робочого часу, викликані непередбаченими обставинами, називають:
- а) трудовими втратами,
 - б) втратами часу,
 - в) матеріальними втратами.
92. При уповільненні процесу економічної діяльності виявляються втрати:
- а) матеріальні,
 - б) часу,
 - в) трудові.
93. Максимальна величина критичної зони ризику характеризується:
- а) прибутком,
 - б) доходом,
 - в) майном.
94. Якщо величина втрат підприємства дорівнює величині майна підприємства, то підприємство працює в зоні ризику:
- а) припустимій,
 - б) критичній,
 - в) катастрофічній.
95. Ситуацію, коли заздалегідь неможливо оцінити імовірність настання події, називають:
- а) ризиком,
 - б) визначеністю,
 - в) невизначеністю.
96. Ризик неправильного вибору вкладення капіталу називають ризиком:
- а) банкрутства,
 - б) селективним,
 - в) біржовим.
97. Небезпека несплати позичальником основного боргу і відсотків з нього кредитор називають:
- а) селективним ризиком,
 - б) процентним ризиком,
 - в) біржовим ризиком.
98. Можливість одержання негативного чи нульового результату називають ризиком:
- а) чистим,

- б) спекулятивним,
 - в) нейтральним.
99. Неефективна реклама підприємства виступає фактором ризику:
- а) внутрішнім прямого впливу,
 - б) зовнішнім прямого впливу,
 - в) внутрішнім непрямого впливу,
 - г) зовнішнім непрямого впливу.
100. Ризики, що загрожують підприємству протягом відомого проміжку часу, називають ризиками:
- а) короткостроковими,
 - б) постійними,
 - в) чистими.
101. Максимальна величина критичної зони ризику характеризується:
- а) витратами,
 - б) втратами,
 - в) збитками.
102. Ризик неправильного вибору вкладення капіталу – це ризик:
- а) банкрутства,
 - б) селективний,
 - в) біржовий.
103. небезпека несплати позичальником основного боргу і відсотків по ньому кредитором - це ризик:
- а) селективний,
 - б) процентний,
 - в) біржовий.
104. Ризики, що загрожують підприємству протягом відомого проміжку часу – це ризики:
- а) короткострокові,
 - б) постійні,
 - в) чисті.
105. Як називають суму добутків варіантів можливих значень випадкової величини на імовірність можливих значень:
- а) суб'єктивною імовірністю,
 - б) частотою події,
 - в) середнім очікуваним результатом,
 - г) об'єктивною імовірністю.
106. Що є абсолютною мірою ризику при статистичному методі оцінки ризику:
- а) середній очікуваний результат,
 - б) середньоквадратичне відхилення від середнього очікуваного результату,
 - в) коефіцієнт варіації,
 - г) помилка розрахунків.
107. Як називається зниження ступеня ризику шляхом розподілу інвестованих засобів між різними об'єктами вкладення капіталу, не зв'язаними між собою:
- а) страхуванням,
 - б) диверсифікованістю,
 - в) самострахуванням,
 - г) лімітуванням.
108. Різновидами якого ризику виступають ризики: економічний, трансляційний і операційний:
- а) кредитного;
 - б) процентного;
 - в) валютного;
 - г) бізнес – ризику.
109. Як називається в теорії ризиків різниця між очікуваним прибутком і фактичною її величиною:
- а) витратами,
 - б) втратами,

- в) збитками.
110. Якими втратами називають втрати робочого часу, викликані непередбаченими обставинами:
- а) трудовими,
 - б) часу,
 - в) матеріальними.
111. Як називаються втрати, що виникають при уповільненні процесу економічної діяльності:
- а) матеріальні,
 - б) часу,
 - в) трудові.
112. Як називаються в теорії ризиків втрати від прямого грошового збитку в зв'язку з непередбаченими платежами підприємства:
- а) матеріальні,
 - б) часу,
 - в) трудові,
 - г) фінансові,
 - д) спеціальні.
113. Як називаються в теорії ризиків прямі втрати сировини, устаткування, продукції:
- а) матеріальні,
 - б) часу,
 - в) трудові,
 - г) фінансові,
 - д) спеціальні.
114. Як називаються в теорії ризиків втрати від нанесення збитку іміджу підприємства :
- а) матеріальні,
 - б) часу,
 - в) трудові,
 - г) фінансові,
 - г) спеціальні.
115. В якому контракті обговорено фіксований курс, якого зобов'язане (а не має право) дотримуватися підприємство при проведенні валютних операцій через банк:
- а) в опціонному,
 - б) у форвардному.
116. Операційний валютний ризик виникає:
- а) при несприятливій зміні курсу валют між моментом підписання угоди з закордонним партнером в іноземній валюті та моментом платежу;
 - б) при складанні консолідованих звітів у багатонаціональних корпораціях;
 - в) при проведенні незаконних валютних операцій.
117. Трансляційний валютний ризик виникає:
- а) при несприятливій зміні курсу валют між моментом підписання угоди з закордонним партнером в іноземній валюті та моментом платежу;
 - б) при складанні консолідованих звітів у багатонаціональних корпораціях;
 - в) при проведенні незаконних валютних операцій.
118. Який ризик виникає при складанні консолідованих звітів у багатонаціональних корпораціях:
- а) кредитний,
 - б) процентний,
 - в) операційний,
 - г) трансляційний,
 - г) бізнес-ризик.

Зробіть правильний вибір із наведеного переліку

119. Яке визначення господарського рішення в загальному вигляді?
- а) будь-який результат розумової діяльності людини;

- б) дії керівників у межах своїх функцій;
 - в) розпорядження керівників, підкріплені колективом.
120. За прогнозованою ефективністю господарські рішення поділяють на:
- а) синергічні;
 - б) професійні;
 - в) ординарні;
 - г) асинергічні;
 - г) нестандартні.
121. За ступенем обов'язковості виконання господарські рішення бувають:
- а) жорсткі;
 - б) директивні;
 - в) колегіальні;
 - г) орієнтуючі;
 - г) рекомендаційні.
122. Визначте основні параметри якості господарського рішення:
- а) повнота вирішення визначеного завдання;
 - б) своєчасність рішення;
 - в) гнучкість рішення;
 - г) наукова обґрунтованість рішення;
 - г) оптимальність рішення.
123. Імпульс для прийняття певного господарського рішення — це:
- а) бажання підвищити ефективність функціонування підприємства;
 - б) необхідність ліквідувати конкретну господарську проблему;
 - в) зменшення актуальності або повне розв'язання конкретної господарської проблеми;
 - г) усі відповіді вірні.
124. Етап «Формування завдання розв'язання проблеми» передбачає виконання таких процедур:
- а) розроблення можливих варіантів рішення;
 - б) збирання необхідної інформації;
 - в) формулювання вимог, обмежень;
 - г) опис проблемної ситуації.
125. Етап «Вибір рішення» передбачає виконання таких процедур:
- а) розроблення можливих варіантів рішення;
 - б) визначення критеріїв вибору;
 - в) формулювання вимог, обмежень;
 - г) оцінка можливих наслідків;
 - г) оцінювання розв'язання проблеми та виникнення нової ситуації.
126. Різновидами евристичних методів групової роботи є:
- а) метод Меттчета;
 - б) метод Дельфі;
 - в) очікування натхнення;
 - г) метод синектики.
127. Для формування групи експертів розраховують:
- а) коефіцієнт компетентності;
 - б) коефіцієнт аналітичності;
 - в) коефіцієнт аргументованості;
 - г) коефіцієнт ступеня знайомства.
128. Які розрізняють типи невизначеності залежно від засобів визначення ймовірності?
- а) об'єктивна;
 - б) статична;
 - в) суб'єктивна;
 - г) нестатична;
 - г) випадкова.

129. За ступенем імовірності настання подій розрізняють:
- а) об'єктивну невизначеність;
 - б) повну визначеність;
 - в) повну невизначеність;
 - г) суб'єктивну невизначеність;
 - д) часткову невизначеність.
130. Принципами прогнозування господарських рішень є:
- а) статичність,
 - б) системність,
 - в) комплексність,
 - г) динамічність;
 - д) неперервність;
 - е) своєчасність.
131. Основні методи аналізу господарських рішень – це:
- а) статичний,
 - б) метод порівняння,
 - в) індексний,
 - г) балансовий;
 - д) метод ланцюгових підстановок;
 - е) варіантний;
 - ж) графічний;
 - з) кількісний;
 - и) факторний.
132. Ризик посилення конкуренції виникає наступних прямих причин:
- а) утрата грошових активів у цінних паперах, виплата штрафних санкцій, збільшення ринкових цін на ресурси,
 - б) витікання конфіденційної інформації, несумлінність конкурентів у веденні конкурентної боротьби, поява нових фірм-конкурентів,
 - в) підписання контрактів на обсяги поточного постачання, не забезпечені обсягом готової продукції.
133. Різновидами валютних ризиків є ризики:
- а) кредитний,
 - б) процентний,
 - в) операційний,
 - г) трансляційний,
 - д) бізнес-ризик.
134. Причинами втрат у фінансовій діяльності є:
- а) зниження витрат на виробництво продукції,
 - б) несприятливі зміни валютних курсів,
 - в) неплатоспроможність однієї сторони фінансової угоди.
135. Причинами втрат у виробничій діяльності є:
- а) зниження витрат на виробництво продукції,
 - б) зниження обсягу продажів,
 - в) зниження ціни продажу товару,
 - г) зниження якості виробленої продукції.
136. Розрізняють наступні зони ризику:
- а) гранична;
 - б) катастрофічна;
 - в) захисна;
 - г) припустима;
 - д) критична.
137. Діяльність благодійних товариств піддається ризикам:

- а) підприємницьким,
 - б) господарським,
 - в) економічним,
 - г) непідприємницьким.
138. Зовнішніми факторами економічного ризику діяльності підприємства є:
- а) економічна стратегія підприємства;
 - б) податкова система;
 - в) використання ресурсів на підприємстві;
 - г) політична обстановка в країні.
139. Внутрішніми факторами економічного ризику діяльності підприємства виступає:
- а) економічна стратегія підприємства;
 - б) податкова система;
 - в) використання ресурсів на підприємстві;
 - г) політична обстановка в країні.
140. До ризиків у виробничій діяльності відносять ризики:
- а) зміни кон'юнктури ринку;
 - б) втрати майна;
 - в) за депозитними операціями;
 - г) кредитний;
 - г) посилення конкуренції.
141. Кількісний аналіз ризиків включає:
- а) ідентифікацію ризику;
 - б) вибір методів кількісної оцінки;
 - в) ухвалення рішення з зниження ризику;
 - г) кількісну оцінку ризику.
142. Високий ступінь ризику в структурі підприємства мають:
- а) гроші в касі;
 - б) наднормативні запаси сировини;
 - в) гроші на поточних рахунках;
 - г) дебіторська заборгованість підприємств, що перебувають у важкому фінансовому становищі.
143. Мінімальний ступінь ризику в структурі підприємства мають:
- а) гроші в касі;
 - б) наднормативні запаси сировини;
 - в) гроші на поточних рахунках;
 - г) дебіторська заборгованість підприємств, що перебувають у важкому фінансовому становищі.
144. Зовнішніми причинами ризику незатребуваності продукції є:
- а) інфляційні очікування;
 - б) методи керування підприємством;
 - в) рівень кваліфікації виробничого персоналу;
 - г) політична нестабільність.
145. Внутрішніми причинами ризику незатребуваності продукції є:
- а) маркетингові дослідження ринку;
 - б) рівень організації реклами виробленої продукції;
 - в) рівень кваліфікації виробничого персоналу;
 - г) політична нестабільність.
146. Причинами втрат у комерційній діяльності є:
- а) зниження обсягу продажів;
 - б) підвищення ціни реалізації товару;
 - в) зниження ціни продажу товару;
 - г) зниження якості реалізації продукції.

Знайти приклади класифікаційних ознак:

147. Знайдіть відповідність понять, зазначених у групі Б компонентам групи А.

Група А - види господарських рішень

1. Стандартні.
2. Вибіркові.
3. Консультативні.
4. Нестандартні.
5. Систематичні.
6. Спільні.
7. Парламентські.

Група Б – ознаки

господарського рішення

- а) спосіб прийняття;
- б) характер прийняття;
- в) ступень складності.

Відповіді записувати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

148. Знайдіть відповідність понять, зазначених у групі Б, компонентам групи А.

Група А-види господарських рішень

- 1.Стратегічні.
2. Загальні.
- 3.Опративні.
4. Спеціальні.
- 5.Комерційні.
- 6.Тактичні.
- 7.Некомерційні.

Група Б – ознаки

господарського рішення

- а) широта охоплення;
- б) термін дії;
- в) мета.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

149. Знайдіть відповідність понять, зазначених у групі Б, компонентам групи А.

Група А - види господарських рішень

- 1.Технічні.
2. Довгострокові.
3. Комплексні.
4. Соціальні.
- 5.Середньострокові.
6. Економічні.
7. Короткострокові.
8. Часткові.

Група Б – ознаки господарського рішення

- а) тривалість періоду реалізації;
- б) сфера дії;
- в) масштабність.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

150. Знайдіть відповідність понять, зазначених у групі Б, компонентам групи А.

Група А

1. Втрати робочого часу, викликані непередбачуваними обставинами.
2. Непередбачені проектом додаткові витрати.
3. Прямі втрати устаткування, майна, продукції і т.д.
4. Уповільнення процесу господарської діяльності.

Група Б

- а) матеріальні втрати;
- б) втрати часу;
- в) трудові втрати.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

151. Знайдіть відповідність понять, зазначених у групі Б, компонентам групи А.

Група А

Група Б

1. Втрати робочого часу, викликані непередбачуваними обставинами.	а) втрати часу;
2. Уповільнення процесу господарської діяльності.	б) трудові втрати;
3. Нанесення збитку навколишньому середовищу, здоров'ю та життю людей.	в) спеціальні втрати.
4. Нанесення збитку престижу підприємства.	

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

152. Знайдіть відповідність понять, зазначених у групі Б, компонентам групи А.

Група А

Група Б

1.Втрати робочого часу, викликані непередбачуваними обставинами.	а) втрати часу;
2.Прямий грошовий збиток, пов'язаний із непередбаченими платежами.	б) трудові втрати;
3.Збиток від інфляції, заморожування рахунків.	в) фінансові втрати.
4.Уповільнення процесу господарської діяльності.	

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

153. Знайдіть відповідність понять, зазначених у групі Б, компонентам групи А.

Група А

Група Б

1. Втрати робочого часу, викликані непередбачуваними обставинами.	а) матеріальні втрати;
2. Непередбачені проектом додаткові витрати.	б) трудові втрати;
3. Прямі втрати устаткування, майна, продукції й т.д.	в) спеціальні втрати.
4. Нанесення збитку навколишньому середовищу, здоров'ю та життю людей.	
5. Нанесення збитку престижу підприємства.	

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

154. Знайдіть відповідність понять, зазначених у групі Б, компонентам групи А.

Група А - ризики

Група Б – класифікаційна ознака

1. Глобальні.	а) рівень виникнення;
2. Підприємств.	б) ступінь об'єктивності прийнятих рішень.
3. С об'єктивною імовірністю.	
4. Країнові.	
5. С суб'єктивною імовірністю.	
6. Регіональні.	
7. Міжгалузеві.	
8. Галузеві.	
9. С об'єктивно-суб'єктивною імовірністю.	

Відповіді записати в наступному виді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

155. Знайдіть відповідність понять, зазначених у групі Б компонентам групи А.

Група А - ризики

- 1. Прогнозовані.
- 2. Короткострокові.
- 3. Чисті.
- 4. Виправдані.
- 5. Частково прогнозовані.
- 6. Постійні.
- 7. Спекулятивні.
- 8. Невиправдані.

Група Б – класифікаційна ознака

- а) тривалість у часі;
- б) ступінь правомірності;
- в) характер впливу на господарську діяльність;
- г) можливість прогнозування.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

Обрати найбільш вірну відповідь

156. Якісний аналіз економічних ризиків включає наступний перелік робіт:

- а) виявлення факторів ризиків;
- б) виявлення факторів ризиків, виявлення етапів діяльності, на яких виникають ризики;
- в) виявлення факторів ризиків, виявлення етапів діяльності, на яких виникають ризики, ідентифікація ризиків;
- г) виявлення факторів ризиків, виявлення етапів діяльності, на яких виникають ризики, ідентифікація ризиків, оцінка величини можливих утрат.

157. Кількісний аналіз економічних ризиків включає наступний перелік робіт:

- а) вибір методів кількісної оцінки ризиків;
- б) вибір методів кількісної оцінки ризиків, оцінка окремих ризиків і загальної величини;
- в) вибір методів кількісної оцінки ризиків, оцінка окремих ризиків і загальної величини, оцінка результату та порівняння з обмеженням ризику;
- г) вибір методів кількісної оцінки ризиків, оцінка окремих ризиків і загальної величини, оцінка результату та порівняння з обмеженням ризику, обґрунтування методів захисту від можливих ризиків.

158. Найчастіше називають ризики діяльності благодійних товариств:

- а) непідприємницькими;
- б) непідприємницькими, господарськими;
- в) непідприємницькими, господарськими, економічними;
- г) непідприємницькими, господарськими, економічними, фінансовими.

159. Найчастіше функціями економічних ризиків визначають функції:

- а) захисну;
- б) захисну, регулятивну;
- в) захисну, регулятивну, інноваційну;
- г) захисну, регулятивну, інноваційну, аналітичну;
- г) захисну, регулятивну, інноваційну, аналітичну, диверсифікаційну.

160. Найчастіше до фінансових ризиків відносять:

- а) кредитний;
- б) кредитний, валютний;
- в) кредитний, валютний, процентний;
- г) кредитний, валютний, процентний, інвестиційний;

- г) кредитний, валютний, процентний, інвестиційний, транспортний.
161. Найчастіше за часом прийняття ризикових рішень виділяють ризики:
- а) випереджаючі;
 - б) випереджаючі, своєчасні;
 - в) випереджаючі, своєчасні, запізнili;
 - г) випереджаючі, своєчасні, запізнili, нейтральні.
162. При застосуванні статистичного методу оцінки ризиків ступенем ризику виступає:
- а) середньоквадратичне відхилення;
 - б) середньоквадратичне відхилення, коефіцієнт варіації;
 - в) середньоквадратичне відхилення, коефіцієнт варіації, очікуваний результат.
163. Мінімальний ступінь ризику в структурі активів підприємства мають:
- а) гроші в касі;
 - б) гроші в касі, гроші на поточних рахунках;
 - в) гроші в касі, гроші на поточних рахунках, дебіторська заборгованість.

Знайдіть правильну відповідь із запропонованих альтернатив:

164. Економічні ризики за сферою виникнення поділяють на:
- а) катастрофічні, зовнішні;
 - б) зовнішні, внутрішні;
 - в) внутрішні, критичні;
 - г) критичні, катастрофічні.
165. Економічні ризики за ступенем правомірності поділяють на:
- а) внутрішні, виправдані;
 - б) виправдані, невинправдані;
 - в) невинправдані, зовнішні;
 - г) зовнішні, внутрішні.
166. Економічні ризики за ступенем системності поділяють на:
- а) невинправдані, систематичні;
 - б) систематичні, несистематичні;
 - в) несистематичні, виправдані;
 - г) виправдані, невинправдані.
167. Економічні ризики за ступенем впливу на господарську діяльність розподіляють:
- а) виправдані, чисті;
 - б) чисті, спекулятивні;
 - в) спекулятивні, невинправдані;
 - г) невинправдані, виправдані.
168. Економічні ризики за тривалістю в часі поділяють на:
- а) спекулятивні, короткострокові;
 - б) короткострокові, постійні;
 - в) постійні, чисті;
 - г) чисті, спекулятивні.
169. Економічні ризики за часом прийняття ризикових рішень поділяють на:
- а) постійні, своєчасні, запізнili;
 - б) своєчасні, запізнili, випереджаючі;
 - в) запізнili, випереджаючі, короткострокові;
 - г) випереджаючі, короткострокові, постійні.
170. Економічні ризики за ступенем припустимості поділяють на:
- а) запізнili, припустимі, критичні;
 - б) припустимі, критичні, катастрофічні;
 - в) критичні, катастрофічні, своєчасні;
 - г) катастрофічні, своєчасні, запізнili.

171. Економічні ризики за ступенем об'єктивності поділяють на:
- а) чисті, із об'єктивною імовірністю, із суб'єктивною імовірністю;
 - б) із об'єктивною імовірністю, із суб'єктивною імовірністю, із об'єктивно-суб'єктивною імовірністю;
 - в) із суб'єктивною імовірністю, із об'єктивно-суб'єктивною імовірністю, спекулятивні;
 - г) із об'єктивно – суб'єктивною імовірністю, спекулятивні, чисті.
172. Економічні ризики за причинами виникнення поділяють на:
- а) виправдані, невизначеність майбутнього, недостатність інформації;
 - б) невизначеність майбутнього, недостатність інформації, суб'єктивні фактори;
 - в) недостатність інформації, суб'єктивні фактори, невинуватені;
 - г) суб'єктивні фактори, невинуватені, виправдані.

Установіть відповідність у вигляді комбінацій цифр і букв

173. Основні втрати від ризику та їхні вияви

Сутність вияву:

1. Утрати робочого часу, викликані непередбачуваними обставинами.
2. Непередбачені проектом додаткові витрати.
3. Прямі втрати устаткування, майна, продукції й т.д.
4. Уповільнення процесу господарської діяльності.

Найменування втрат

- а) матеріальні втрати;
- б) утрати часу;
- в) трудові втрати.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

174. Основні втрати від ризику та їхні вияви

Сутність вияву:

1. Утрати робочого часу, викликані непередбачуваними обставинами
2. Уповільнення процесу господарської діяльності
3. Нанесення збитку навколишньому середовищу, здоров'ю та життю людей
4. Нанесення збитку престижу підприємства.

Найменування втрат

- а) утрати часу;
- б) трудові втрати;
- в) спеціальні втрати.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

175. Основні втрати від ризику та їхні вияви

Сутність вияву

1. Утрати робочого часу, викликані непередбачуваними обставинами.
2. Прямий грошовий збиток, пов'язаний з непередбаченими платежами.
3. Збиток від інфляції, заморожування рахунків.
4. Нанесення збитку навколишньому середовищу, здоров'ю та життю людей.
5. Нанесення збитку престижу підприємства.

Найменування втрат

- а) трудові втрати;
- б) спеціальні втрати;
- в) фінансові втрати.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

176. Основні втрати від ризику та їхні вияви

Сутність вияву

1. Утрати робочого часу, викликані непередбачуваними обставинами.
2. Прямий грошовий збиток, пов'язаний із непередбаченими платежами.
3. Збиток від інфляції, заморожування рахунків.
4. Уповільнення процесу господарської діяльності.

Найменування втрат

- а) утрати часу;
- б) трудові втрати;
- в) фінансові втрати.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

177. Основні втрати від ризику та їхні вияви

Сутність вияву

1. Утрати робочого часу, викликані непередбачуваними обставинами.
2. Непередбачені проектом додаткові витрати.
3. Прямі втрати устаткування, майна, продукції й т.д.
4. Нанесення збитку навколишньому середовищу, здоров'ю та життю людей.
5. Нанесення збитку престижу підприємства.

Найменування втрат

- а) матеріальні втрати;
- б) трудові втрати;
- в) спеціальні втрати.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

178. Основні види ризиків за різними ознаками

Види ризиків

1. Глобальні.
2. Підприємств.
3. Катастрофічні.
4. Крайові.
5. Критичні;
6. Регіональні;
7. Міжгалузеві.
8. Галузеві.
9. Припустимі.

Ознаки класифікації

- а) рівень виникнення;
- б) ступінь припустимості.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

179. Основні види ризиків за різними ознаками

Види ризиків:

1. Глобальні.
2. Підприємств.
3. С об'єктивною імовірністю.
4. Крайові.
5. С суб'єктивною імовірністю.
6. Регіональні.
7. Міжгалузеві.
8. Галузеві..
9. С об'єктивно-суб'єктивною імовірністю.

Ознаки класифікації

- а) рівень виникнення;
- б) ступінь об'єктивності прийнятих рішень.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

180. Основні види ризиків за різними ознаками

Види ризиків

1. Спізнілі.
2. Невизначеність майбутнього.
3. Катастрофічні.
4. Недолік інформації.
5. Критичні.
6. Суб'єктивні фактори.
7. Випереджальні.
8. Своєчасні.
9. Припустимі.

Ознаки класифікації

- а) причина виникнення;
- б) ступінь допустимості;
- в) час прийняття ризикових рішень.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

181. Основні види ризиків за різними ознаками

Види ризиків

1. Прогнозовані.
2. Короткострокові.
3. Чисті.
4. Виправдані.
5. Частково прогножуються.
6. Постійні.
7. Спекулятивні.
8. Невиправдані.

Ознаки класифікації

- а) тривалість у часі;
- б) ступінь правомірності;
- в) характер впливу на господарську діяльність;
- г) можливість прогнозування.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

182. Основні види господарських рішень за різними ознаками

Види господарських рішень:

1. Прийняті в умовах невизначеності.
2. Нетворчі.
3. Колегіальні.
4. Рутинні.
5. Унікальні (творчі).
6. Прийняті в умовах визначеності.
7. Прийняті в умовах ризику.
8. Корпоративні.
9. Індивідуальні.
10. Змішані.

Ознаки класифікації:

- а) організація розробки;
- б) ступень невизначеності;
- в) ступень унікальності.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

183. Основні види господарських рішень за різними ознаками

Види господарських рішень:

1. Тривалої дії.
2. Комплексні.
3. Часткові.
4. Разові.
5. Безперервної дії.
6. Директивні.
7. Рекомендаційні.
8. Для вирішення певних завдань.
9. Орієнтаційні.

Ознаки класифікації:

- а) час дії;
- б) масштабність;
- в) ступінь обов'язковості виконання.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

184. Основні форми вираження господарських рішень

Форма вираження
господарських рішень:

1. Кодекс.
2. Статут.
3. План.

Визначення

- а) рішення, яке відображає цілі та конкретні задачі діяльності, засоби, методи та час їх реалізації;
- б) збірка законів;
- в) набір правил, які регулюють діяльність організації.

Відповіді записувати в наступному вигляді (приклад):

- а) - 1;
- б) - 2 і т.д.

185. Основні форми вираження господарських рішень

Форма вираження господарських
рішень.

1. Коцепція.
2. Наказ.
3. Вказівка.

Визначення

- а) нормативний документ – рішення керівника організації або великого підрозділу, обов'язкове для виконання;
- б) система поглядів керівника, відображена в будь – якому документі;
- в) рішення методичного, технологічного характеру, яке реалізується у формі настанов та роз'яснень.

Відповіді записувати в наступному вигляді (приклад):

- а) - 1;
- б) - 2 і т.д.

186. Етапи та процедури процесу прийняття господарських рішень

Процедури:

1. Визначення критеріїв вибору;
2. Збір необхідної інформації;
3. Формування вимог, обмежень;
4. Вибір кращого рішення;
5. Розробка можливих варіантів рішення;
6. Вибір рішень, відповідних критеріям;
7. Оцінка можливих наслідків.

Етапи:

- а) розробка варіантів рішення;
- б) вибір рішення.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

- а) 1, 2, 3, 4;
- б) 4, 6, 7 і т.д.

Виберіть правильні відповіді:

187. До яких ризиків призведуть фактори, що перелічені нижче
Оберіть

- А – якщо фактор призведе тільки до виробничого ризику.
- В – якщо фактор призведе тільки до фінансового ризику.
- С – якщо фактор призведе до виробничого й фінансового ризику.
- Д - якщо фактор не призведе а ні до виробничого, а ні до фінансового ризику.

Фактори ризиків

- 1. Інфляційні очікування.
- 2. Економічна стабільність у країні.
- 3. Зміна обмінного валютного курсу з моменту укладання угоди до моменту розрахунків.
- 4. Якість маркетингових досліджень ринку.
- 5. Зниження якості продукції виробництва.
- 6. Економічна нестабільність у регіоні діяльності підприємств.

Ризики

- А. Виробничий.
- Б. Фінансовий.
- С. Виробничий і фінансовий.
- Д. А ні перший, а ні другий ризики.

Відповіді записати в наступному вигляді (приклад):

1 – С, 2 – Д

188. Обведіть літеру

- А, якщо правильне тільки 1, 2, 3.
- Б, якщо правильне тільки 1 і 3.
- В, якщо правильне тільки 2 і 4.
- Г, якщо правильне тільки 4.
- Д, якщо усе правильне.

При статистичному методі оцінки ризиків показниками ризику виступає:

- 1) середньоквадратичне відхилення;
- 2) очікуваний результат;
- 3) коефіцієнт варіації;
- 4) дисперсія.

А; Б; В; Г; Д

Оберіть правильну відповідь за поданою нижче схемою й обведіть літеру:

Відповідь	Твердження 1	Твердження 2	Зв'язок
А	Правильне	Правильне	Правильно
Б	Правильне	Неправильне	Правильно
В	Правильне	Неправильне	Неправильно
Г	Неправильне	Неправильне	Правильно
Д	Неправильне	Неправильне	Неправильно

189. Економічна стратегія – це внутрішній фактор ризику, тому що внутрішні фактори виникають безпосередньо на підприємстві і підприємство впливає на них.

А; Б; В; Г; Д

190. Ефективність використання ресурсів на підприємстві – це внутрішній фактор ризику, тому що внутрішні фактори виникають безпосередньо на підприємстві й підприємство впливає на них.

А; Б; В; Г; Д

191. Політична ситуація у країні, у якій провадить діяльність підприємство, – це зовнішній фактор ризику, тому що зовнішні фактори виникають за межами підприємства, й підприємство не впливає на них.
А; Б; В; Г; Д.
192. Економічна ситуація в регіоні діяльності підприємства – це внутрішній фактор ризику, тому що внутрішні фактори виникають за межами підприємства й підприємство впливає на них.
А; Б; В; Г; Д
193. Податкова система – це зовнішній фактор ризику, тому що зовнішні фактори виникають безпосередньо на підприємстві й підприємство впливає на них.
А; Б; В; Г; Д
194. Взаємовідносини з партнерами – це внутрішній фактор ризику, тому що внутрішні фактори виникають безпосередньо на підприємстві й підприємство впливає на них.
А; Б; В; Г; Д
195. Непередбачені зміни у законодавстві, що регулює господарську діяльність підприємства – це зовнішній фактор ризику, тому що зовнішні фактори виникають за межами підприємства і підприємство впливає на них.
А; Б; В; Г; Д
196. Принципи діяльності підприємства – це зовнішній фактор ризику, тому що зовнішні фактори виникають за межами підприємства й підприємство впливає на них.
А; Б; В; Г; Д
197. Якість та рівень використання маркетингу – це зовнішній фактор ризику, тому що зовнішні фактори виникають за межами підприємства й підприємство не впливає на них.
А; Б; В; Г; Д

Установіть правильну послідовність, подавши нумерацію цифрами

198. Послідовність процесу управління економічними ризиками

☐	Моніторинг підприємства й середовища його функціонування.
☐	Прийняття управлінських рішень з керування ризиками.
☐	Оцінка результатів управлінських рішень.
☐	Виявлення факторів ризику.
☐	Оцінка окремих видів ризиків і загальної їхньої величини.
☐	Ідентифікація ризиків.
☐	Зіставлення припустимої й очікуваної величини ризику.
☐	Виявлення етапів і напрямків діяльності, у якій виникають ризики.
☐	Вибір методів кількісної оцінки ризиків.
☐	Угруповання ризиків за методами захисту.

199. Послідовність розрахунку показників економічного ризику при використанні статистичного методу оцінки

☐	Розрахунок коефіцієнта варіації.
☐	Оцінка середнього очікуваного результату.
☐	Розрахунок дисперсії.
☐	Розрахунок середньоквадратичного відхилення.
☐	Оцінка імовірностей можливих результатів.

200. Послідовність процедур прийняття господарських рішень

	План реалізації обраного рішення
	Виникнення нової ситуації
	Оцінка рішення проблеми та виникнення нової ситуації
	Контроль перебігу реалізації рішення
	Виявлення проблеми
	Формулювання вимог, обмежень
	Вибір кращого рішення
	Оцінка можливих наслідків
	Вибір рішень, що задовольняють критеріям
	Збір необхідної інформації
	Опис проблемної ситуації
	Розробка можливих варіантів рішення
	Визначення критеріїв вибору

Указати вірне чи невірне твердження 1 – 4

201. У випадку (1 – 4) величина втрат від ризику (вище / нижче) рівня очікуваного прибутку діяльність підприємства здійснюється в зоні (припустимій / критичній):

А) вірно, Б) невірне

- 1) ...вище рівня очікуваного прибутку.....у припустимій зоні ризику;
- 2) ...вище рівня очікуваного прибутку.....у критичній зоні ризику;
- 3) ...нижче рівня очікуваного прибутку.....у припустимій зоні ризику;
- 4) ...нижче рівня очікуваного прибутку.....у критичній зоні ризику.

Відповіді надати в наступний спосіб:

1 – А, 2 – А

202. У випадку (1 – 4) величина втрат від ризику (вище / нижче) рівня очікуваного доходу діяльність підприємства здійснюється в зоні (критичній / катастрофічній):

А) вірно, Б) невірне

- 1)вище рівня очікуваного прибутку.....у припустимій зоні ризику,
- 2)вище рівня очікуваного прибутку.....у критичній зоні ризику,
- 3)нижче рівня очікуваного прибутку.....у припустимій зоні ризику,
- 4)нижче рівня очікуваного прибутку.....у критичній зоні ризику.

Відповіді надати в наступний спосіб:

1 – А, 2 – А

Використовуючи зазначені нижче умовні позначення, наведіть формулу

203. Прож - очікувана величина прибутку;

Прф - фактична величина прибутку;

Наведіть формулу розрахунку величини втрат.

204. \bar{C} - середній очікуваний результат;

C_i - і-тий очікуваний результат;

V_i - імовірність одержання і-того результату.

Наведіть формулу розрахунку середньоквадратичного відхилення - абсолютного ступеня ризику при оцінці його статистичним методом.

205. \bar{C} - середній очікуваний результат;

σ - середньоквадратичне відхилення.

Наведіть формулу розрахунку коефіцієнта варіації - відносного ступеня ризику при оцінці його статистичним методом.

206. \bar{C} - середній очікуваний результат;

C_i - і - тий очікуваний результат;

V_i - імовірність одержання і-того результату.

Наведіть формулу розрахунку абсолютної міри ризику при оцінці його статистичним методом.

207. \bar{C} - середній очікуваний результат;

σ - середньоквадратичне відхилення.

Наведіть формулу розрахунку відносної міри ризику при оцінці його статистичним методом.

Доповніть твердження, вписавши одне слово у відповідному відмінку

208. План як форма вираження господарського рішення – це рішення, яке відображає _____ та конкретні завдання діяльності, засоби, методи та час їхньої реалізації.

209. Вказівка як форма вираження господарського рішення – це рішення методичного, технологічного характеру, яке реалізується у формі _____ та роз'яснень.

210. Наказ (письмовий або усний) як форма вираження господарського рішення – це нормативний документ, у якому зазначено рішення керівника організації або її великого підрозділу, _____ для виконання.

211. Порядок як форма вираження господарського рішення – це документ щодо доцільності розстановки об'єктів для _____ діяльності.

212. Економічна ефективність господарського рішення – це співвідношення вартості додаткового продукту, отриманого внаслідок реалізації рішення, та _____ на його розробку та реалізацію.

213. Етична ефективність господарського рішення – це факт досягнення моральних цілей організації, персоналу, що реалізують потребу людини в дотриманні норм поведінки, за більш короткий час, _____ кількістю працівників або з меншими фінансовими витратами.

214. Правова ефективність господарського рішення – це ступінь досягнення _____ цілей, що реалізують потреби людини в безпеці та порядку, за більш короткий час, меншою кількістю працівників або з меншими фінансовими витратами.

215. Екологічна ефективність господарського рішення – це факт досягнення _____ цілей організації та персоналу, що реалізують потребу людини в безпеці, здоров'ї, за більш короткий час, меншою кількістю працівників або з меншими фінансовими витратами.

216. Організаційна ефективність господарського рішення – це факт досягнення _____ цілей, пов'язаних із реалізацією потреб людини в організації життя, безпеці, управлінні стабільності, меншою кількістю працівників за мінімальний час.

217. Психологічна ефективність господарського рішення – це факт досягнення _____ цілей, що реалізують потреби людини в коханні, сім'ї, вільному часі для більшої кількості працівників, за більш короткий час або з меншими фінансовими витратами.

218. Утратою в теорії ризиків називають різницю між очікуваною величиною прибутку і _____.

219. У ризикових умовах господарювання відносна економічна свобода - це свобода у рішенні основних економічних питань: _____, як і для кого робити.
220. Економічний ризик - це _____ того, що підприємство понесе втрати.
221. Зона припустимого ризику - це сфера, у межах якої цей вид діяльності _____, тобто втрати мають місце, але вони менші за очікуваний прибуток.
222. Зона катастрофічного ризику - це сфера втрат, що за своєю величиною перевершують критичний рівень і в максимумі можуть сягати величини, яка дорівнює _____.
223. Зона критичного ризику – це сфера втрат, що за величиною знаходяться між очікуваним прибутком і _____.
224. Під зовнішніми факторами економічного ризику варто розуміти ті умови, що підприємство _____ змінити й повинно враховувати, оскільки вони впливають на результати його діяльності .
225. Селективний ризик - це ризик _____ вибору видів вкладення капіталу, цінних паперів і т.д..
226. При статистичному методі об'єктивна імовірність розраховується як _____, із якою той чи інший результат був отриманий в аналогічних умовах.
227. Ризик - менеджмент - це управління ризиком і _____, що виникають у процесі цього управління.
228. У теорії ризиків диверсифікованість - це процес _____ інвестованих засобів між різними об'єктами вкладення капіталу.
229. У теорії ризиків лімітування - це встановлення _____, тобто граничних сум витрат, продажу, кредиту й т.д.

4. ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Індивідуальне розрахунково-графічне завдання передбачає наступне: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних знань і практичних навичок із дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних практичних ситуацій.

Індивідуальне розрахунково-графічне завдання з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» видає студенту викладач на початку вивчення дисципліни. У свою чергу студент виконує роботу самостійно з консультуванням з викладачем протягом вивчення предмета відповідно до графіку навчального процесу, але не пізніше терміну проведення підсумкового контролю за модулем. Оцінку за виконання розрахунково-графічного завдання враховують при виставленні загальної оцінки з дисципліни.

Виконання розрахунково-графічного завдання студентами денної та заочної форми навчання є складовою навчального процесу й активною формою самостійної роботи. Розрахунково-графічна робота складається з двох частин: теоретичної та практичної. Теоретична частина має включати повні відповіді на три теоретичні питання. Практична частина має містити вирішення практичних завдань.

При розв'язанні задач роботи не можна обмежуватися записом лише кінцевого результату, необхідно докладно викласти всі розрахунки, а також навести зміст завдання. До роботи слід додати список використаних джерел.

Розрахунково-графічна робота з курсу «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» має включати також відповіді на теоретичні питання до задач.

4.1 Теоретична частина роботи

Виконання теоретичної частини контрольної роботи потребує визначення номера варіанта завдання на неї.

Номер варіанта завдання до теоретичної частини контрольної роботи відповідає двом останнім цифрам залікової книжки студента. У таблиці 4 наведені 50 варіантів завдань. Якщо дві останні цифри номера залікової книжки студента перевищують 50, то номер варіанта визначається шляхом вирахування з них числа 50. Наприклад, якщо дві останні цифри 85, то це відповідає 35 варіанту. Номер контрольного питання відповідає номерам питань у темах курсу відповідно до програми курсу.

Таблиця 4 - Завдання до теоретичної частини контрольної роботи

№ ВАРІАНТА	Контрольні питання			№ ВАРІАНТА	Контрольні питання		
	1	2	3		1	2	3
1	2	3	4	26	10.1	7.2	4.3
00	1.1	9.3	13.3	27	10.2	8.1	5.1
01	1.2	10.1	14.1	28	10.3	8.2	5.2
02	1.3	10.2	14.2	29	11.1	8.3	5.3
03	2.1	10.3	15.1	30	11.2	8.4	6.1
04	2.2	11.1	15.2	31	12.1	9.1	6.2
05	2.3	11.2	15.3				
06	3.1	12.1	16.1	32	12.2	9.2	6.3
07	3.2	12.2	16.2	33	13.1	9.3	7.1
08	4.1	1.1	13.2	34	13.2	10.1	7.2
09	4.2	1.2	13.3	35	13.3	10.2	8.1
10	4.3	1.3	14.1	36	14.1	10.3	8.2
11	5.1	2.1	14.2	37	14.2	11.1	8.3
12	5.2	2.2	15.1	38	15.1	11.2	8.4
13	5.3	2.3	15.2	39	15.2	12.1	9.1
14	6.1	3.1	15.3	40	15.3	12.2	9.2
15	6.2	3.2	16.1	41	16.1	13.1	9.3
16	6.3	4.1	16.2	42	16.2	13.2	10.1
17	7.1	4.2	1.2	43	1.1	13.3	10.2
18	7.2	4.3	1.3	44	1.2	14.1	10.3
19	8.1	5.1	2.1	45	1.3	14.2	11.1
20	8.2	5.2	2.2	46	2.1	15.1	11.2
21	8.3	5.3	2.3	47	2.2	15.2	12.1
22	8.4	6.1	3.1	48	2.3	15.3	12.2
23	9.1	6.2	3.2	49	3.1	16.1	13.1
24	9.2	6.3	4.1	50	3.2	16.2	13.2
25	9.3	7.1	4.2				

4.2. Практична частина контрольної роботи

Номер варіанта завдання до практичної частини контрольної роботи відповідає останній цифрі залікової книжки студента.

У практичній частині студенти розв'язувати шість задач.

Перш ніж розпочинати розв'язувати ту чи іншу задачу, студенту треба ідентифікувати, тобто виявити вид ризику, про який йдеться в задачі, а також причини виникнення цього ризику.

При розв'язуванні задач контрольної роботи слід знати основні положення теорії економічних ризиків:

ЕКОНОМІЧНИЙ РИЗИК підприємства - це загроза того, що підприємство понесе втрати у вигляді додаткових витрат або отримає доходи нижче за ті, на які воно розраховувало.

В абсолютному вираженні ризик може визначатися величиною можливих утрат, а у відносному - величиною цих утрат, віднесеною до певної бази (очікуваний прибуток, виручка, майно підприємства):

$$R = Y * P(Y), \quad (1)$$

де R – ступінь ризику;

Y – очікувана втрата (шкода);

$P(Y)$ – імовірність втрати.

У теорії ризиків *утратою* називають відхилення фактичного результату діяльності від очікуваного, тобто різницю фактичного й очікуваного прибутку.

Ризик – імовірна категорія, тому його вимірюють не тільки втратами, а й імовірністю виникнення втрат. Тому головними показниками ризику вважають зони ризику і криву ймовірностей утрат - криву ризику.

У задачі № 1 контрольної роботи треба саме визначити величину можливих втрат підприємства при виникненні кожної з ризикових подій окремо та загальну їхню величину при виникненні водночас (для спрощення розрахунків) усіх ризикових подій, про які йдеться в задачі.

Для розрахунку втрат підприємства треба розрахувати очікуваний і фактичний прибуток, що отримає підприємство при здійсненні ризикової події. Різниця між ними – це і є величина втрати. Загальна величина втрати прибутку підприємства при виникненні одночасно всіх ризикових подій не може визначатися складанням окремих втрат. Треба аналізувати наслідки від кожної ризикової події.

Побудова зон ризику підприємства та нанесення на графік величини втрат дозволяє відповісти на питання, у якій зоні може опинитися діяльність підприємства, якщо здійсняться ризикові події.

Величина окремих ризиків у задачі визначається за формулою (1).

У діяльності підприємств виникають різні ризики. У контрольній роботі оцінюються виробничі й фінансові ризики, а саме інвестиційні й валютні операційні ризики.

Існують декілька методів оцінки економічних ризиків [1.7].

При статистичному методі абсолютним показником ризику виступає середньоквадратичне відхилення (σ), яке показує відхилення очікуваного значення (C_i) від середньої величини (\bar{C}):

$$\sigma = \sqrt{D}; \quad (2)$$

$$D = \sum_{i=1}^n (Ci - \bar{C})^2 * Pi; \quad (3)$$

$$\bar{C} = \sum_{i=1}^n Ci * Pi, \quad (4)$$

де P_i – імовірність одержання i -го результату.

Відносною мірою ризику є коефіцієнт варіації (v):

$$v = \frac{\sigma}{\bar{C}}. \quad (5)$$

Статистичний метод оцінки економічних ризиків у контрольній роботі треба використати при вирішенні задачі № 2.

У задачі № 3 мова йде про ризик фінансових інвестицій. Співвідношення максимально можливих збитків та обсягу власних фінансових ресурсів інвестора становить ступінь ризику (K_p):

$$K_p = \frac{Z^{\max}}{P}, \quad (6)$$

де Z^{\max} - максимально можлива сума збитків;

P – обсяг власних фінансових ресурсів.

При вирішенні задачі № 4 треба застосувати метод чутливості проекту [1.7]. Бажано перед розв'язанням цієї задачі розібрати приклад, наведений у розділі 3.6 [1.7].

Розрахунки до кожного з проектів складаються з послідовного визначення наступних показників:

- точки беззбитковості проекту;
- мінімальної ціни продукції, за якої проект буде беззбитковим;
- максимальних змінних витрат на одиницю продукції, за яких проект буде ще беззбитковим;
- максимальних постійних витрат загального обсягу виробництва, за яких проект буде беззбитковим;
- коефіцієнтів безпечності проекту з обсягу виробництва, з ціни, постійних і змінних витрат.

Аналізуючи одержані розрахункові показники-коефіцієнти, можна визначитися щодо ризику кожного з проектів.

Зміст коефіцієнтів безпечності проектів наступний:

- коефіцієнт безпечності проекту з обсягу виробництва свідчить: якщо незмінних (тобто запланованих) цін і витрат обсяг виробництва зменшиться більше ніж на величину, що дорівнює коефіцієнту безпечності проекту з обсягу виробництва (у відсотковому вимірюванні), то проект буде збитковим;
- коефіцієнт безпечності проекту з ціни показує: якщо за незмінних витрат та обсягу виробництва ціна зменшиться більше ніж на величину, що дорівнює коефіцієнту безпечності проекту з ціни продукції (у відсотках), то проект буде вже збитковим;
- коефіцієнт безпечності проекту з витрат свідчить: якщо за незмінних показників обсягу виробництва та ціни продукції витрати збільшуються на

величину, що перевищує відповідні коефіцієнти безпечності проекту зі змінних і постійних витрат (у відсотках), то проект стане вже збитковим.

Той із проектів, що має більші за значенням коефіцієнти безпечності, є менш ризикованим.

Розв'язуючи задачу № 5, треба розібратися у змісті аналітичного методу оцінки економічних ризиків і самого ризику ліквідності [1.7]. Класифікацію активів підприємства за два звітні періоди треба зобразити у вигляді таблиці, в якій структура наведена у відсотковому співвідношенні кожної з груп активів до їхньої загальної величини (валюти балансу). Активи групують в чотири або п'ять класів (див. рис. 3.5 або табл. 3.22 у [5]) за власним бажанням студента.

Варіантів застосування методу експертних оцінок в оцінці економічних ризиків існує декілька. Так, при розв'язанні задачі № 6 контрольної роботи величина ризику (R) оцінюється множенням балу (Bi) на відповідну вагу (Wi):

$$R = \sum_{i=1}^n (Bi * Wi). \quad (7)$$

Чим ближче R до 0, тим менший ризик, а чим він ближчий до 10, тим ризик більший.

Виявлення причин ризику, ідентифікація ризику, оцінка його значення - це складова системи управління ризиком. Тут є ще один важливий елемент – зниження ступеня ризику. Прийоми зниження існують різні залежно від умов, виду ризику. Тому доцільно при розв'язанні задач контрольної роботи відповідати на питання про способи управління ризиком.

Докладніше про теоретичний матеріал із теорії економічних ризиків можна прочитати в рекомендованих джерелах.

Завдання до практичної частини контрольної роботи

Задача №1

Підприємство очікує в наступному кварталі отримати показники, наведені в табл. 5.

Таблиця 5 - Вихідні дані

Варіанти Показники	Од. вим.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Обсяг реалізації продукції	шт.	180	200	200	180	180	200	200	140	140	220
2. Ціна реалізації продукції	тис. грн.	2,0	2,0	1,8	1,9	1,8	2,2	2,2	2,2	2,4	2,8
3. Собівартість виробництва одиниці продукції	тис. грн.	1,8	1,8	1,6	1,7	1,7	2,0	2,1	2,0	2,2	2,6
4. Вартість майна підприємства	млн. грн.	10	10	11	8	8	18	14	17	16	21

У наступному кварталі можливі відхилення фактичних показників від очікуваних:

Таблиця 6 - Можливі зміни показників

Варіанти Зміни та їхні причини	Од. вим.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Через появу на ринку нового конкурента: - зниження обсягу реалізації продукції; - зниження ціни реалізації продукції	% тис. грн	30 -	- 0,5	40 -	- 0,4	50 -	- 0,6	60 -	- 0,4	45 -	- 0,5
2. Через неповну забезпе- ченість сировиною: - зниження обсягу виробництва й реалізації продукції	%	60	40	70	50	30	80	40	50	40	30
3. Через неповне викорис- тання виробничих потуж- ностей (вихід з ладу устатку- вання, яке не пройшло капі- тал-ного ремонту): зниження обсягів вироб- ництва продукції	%	50	40	50	30	50	40	60	30	50	20
4. У зв'язку з можливою змінюю постачальника сировини: - збільшення витрат на транспортування	тис. грн.	40	50	20	15	26	17	40	40	27	35

Таблиця 7 - Середня експертна оцінка імовірностей виникнення причин ризику підприємства

Варіанти Причини ризику	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Поява на ринку нового конкурента	0,8	0,6	0,5	0,9	0,6	0,4	0,7	0,8	0,6	0,9
2. Неповна забезпеченість сировиною	0,5	0,4	0,6	0,5	0,7	0,9	0,8	0,9	0,8	0,7
3. Неповне використання виробничих потужностей	0,7	0,5	0,4	0,5	0,4	0,6	0,5	0,4	0,5	0,6
4. Зміна постачальника	0,6	0,5	0,4	0,5	0,4	0,6	0,5	0,7	0,3	0,7

Використовуючи вихідні дані та експертні дані про імовірність появи причин, що викликають економічний ризик у діяльності підприємства в наступному кварталі, треба:

- 1) характеризувати можливі втрати, обчислити розмір кожної з них і загальні втрати, що можливі при виникненні одночасно всіх чотирьох ризикових подій;

- 2) відобразити графічно зони ризику підприємства, виявити, у яких зонах знаходяться втрати від кожної з причин і загальні втрати;
- 3) ідентифікувати вид ризику підприємства й кількісно оцінити величину можливого ризику підприємства;
- 4) зробити висновки щодо наслідків впливу ризику на діяльність підприємства.

Задача № 2

Розглядаються два проекти А і В щодо інвестування. Відомі оцінки прогнозованих значень доходу від кожного з них і відповідні значення імовірностей.

Статистичним методом оцінити ступінь ризику кожного з проектів і обрати один з них для інвестування.

Таблиця 8 - Вихідні дані

Варіанти Показники	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Прогнозований прибуток (тис. грн)										
1.1 Оцінка проекту А: песимістична	400	300	400	700	300	200	400	700	700	300
стримана	720	600	700	900	600	600	800	900	1000	400
оптимістична	1100	1000	1100	1200	1000	700	1100	1200	1400	550
1.2 Оцінка проекту В: песимістична	300	300	500	600	300	200	300	650	750	800
стримана	800	500	750	800	550	700	850	800	900	900
оптимістична	1200	900	1100	1150	900	1150	1300	1300	1200	1300
2. Значення імовірностей:										
2.1 Оцінка проекту А: песимістична	0,25	0,30	0,20	0,30	0,30	0,20	0,20	0,15	0,20	0,25
стримана	0,50	0,60	0,50	0,60	0,40	0,50	0,45	0,60	0,65	0,60
оптимістична	0,25	0,10	0,30	0,10	0,30	0,30	0,35	0,25	0,15	0,15
2.2 Оцінка проекту В: песимістична	0,30	0,25	0,30	0,20	0,20	0,25	0,30	0,20	0,15	0,25
стримана	0,40	0,60	0,60	0,45	0,65	0,60	0,60	0,50	0,60	0,50
оптимістична	0,30	0,15	0,10	0,35	0,15	0,15	0,10	0,30	0,25	0,25

Задача №3

Визначити, яке з підприємств здійснює менш ризиковане вкладення капіталу в цінні папери.

Таблиця 9 - Вихідні дані (млн. грн.)

Варіанти Показники	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. ПІДПРИЄМСТВО 1										
1.1 Власні засоби	5	7	11	13	7	14	11	14	17	30
1.2 Максимально можливі збитки	3,5	4	5	8	2	8	7	8	11	12
2. ПІДПРИЄМСТВО 2										
2.1 Власні засоби	30	47	24	28	35	19	15	12	17	25
2.2 Максимально можливі збитки	12	14	12	7	14	10	10	6	12	9

Задача №4

За вихідними даними (планові показники) розрахувати коефіцієнти безпечності проектів А та Б із обсягу виробництва, ціни, постійних і змінних витрат. Зробити висновки, який із аналізованих проектів є менш ризикованим.

Таблиця 10 - Вихідні дані

Варіанти Показники	Од. вим.	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. ПРОЕКТ А:											
1.1. Ціна одиниці продукції	грн	8,0	9,3	6,8	7,4	8,4	6,8	9,7	9,3	9,4	9,6
1.2. Змінні витрати на одиницю продукції	грн	7,0	8,2	7,1	5,8	6,6	6,7	8,4	8,2	8,0	8,4
1.3. Постійні витрати	тис. грн.	238	250	240	180	210	220	280	210	240	180
1.4. Обсяг виробництва	тис. од.	250	280	260	200	240	264	290	260	290	230
2.ПРОЕКТ Б:											
2.1. Ціна одиниці продукції	грн	9,5	10,7	9,4	7,3	7,6	10,1	8,6	8,9	8,7	9,8
2.2. Змінні витрати на одиницю продукції	грн	8,4	9,6	8,3	6,4	6,1	9,0	7,4	7,6	8,0	8,6
2.3. Постійні витрати	тис. грн.	265	320	265	190	200	240	270	180	210	140
2.4. Обсяг виробництва	тис. од.	290	410	290	210	240	270	310	230	250	210

Задача №5. За вихідними даними, поданими в балансі підприємства, зробити класифікацію активів підприємства за ступенем ризику.

Проаналізувати структуру активів за два звітні періоди й відповісти, зменшується або збільшується ризик ліквідності підприємства. Відповідь обґрунтувати. Навести використаний баланс підприємства.

Задача №6. Оцінити, ураховуючи дані експертів, ступінь ризику запланованого обсягу робіт, якому підлягає будівельне підприємство в наступному кварталі. У якій зоні знаходиться цей ризик? Вихідні дані наведені в табл. 11.

Таблиця 12 - Шкала меж ризику

Межі зон ризику	0	0,1 - 2,5	2,6 - 5,0	5,1 - 7,5	7,6 - 10,0
Зони ризику	Без- ризикова	мінімального ризик	підвищеного ризик	критичного ризик	неприпустимого ризик

Таблиця 11 - Вихідні дані

Фактори ризику	В а р і а н т и																			
	0		1		2		3		4		5		6		7		8		9	
	бал	вага	бал	вага	бал	вага	бал	вага	бал	вага	бал	вага	бал	вага	бал	вага	бал	вага	бал	вага
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	1	14	15	16	17	18	19	20
1. Розірвання укладеної угоди	0,5	2,0	0,7	0,5	х	х	0,2	2,5	0,9	0,1	0,4	1,0	1,0	0,2	х	х	0,8	0,1	1,0	0,2
2. Утрата потенційного замовника	х	х	0,4	0,5	0,3	1,0	0,1	1,0	х	х	0,4	0,5	0,5	0,1	х	х	0,5	3,0	0,8	0,2
2. Консервація об'єкта будівництва	0,4	1,0	х	х	0,9	0,5	0,7	0,5	1,0	1,0	0,5	4,0	х	х	х	х	0,9	0,1	1,0	0,2
4. Зриви в питаннях фінансування з боку замовника	0,5	4,0	0,4	3,0	0,4	4,0	0,8	3,0	х	х	0,7	3,0	0,9	4,0	0,8	5,0	0,7	3,0	0,9	5,0
5. Незабезпеченість робіт із сировиною та матеріалами	х	х	0,5	1,0	0,6	1,0	0,5	2,0	0,6	0,5	0,5	0,1	0,8	5,0	0,5	3,0	0,5	2,0	х	х
6. Зниження якості будівельної продукції	0,2	0,5	0,3	1,0	0,2	0,5	х	х	0,5	0,4	х	х	0,4	0,1	0,6	0,3	х	х	0,4	3,0
7. Вихід із ладу машин і механізмів	0,3	1,0	х	х	0,5	2,0	0,3	0,5	0,5	3,0	х	х	0,5	0,2	0,5	0,5	0,4	1,0	х	х
8. Порухення трудової дисципліни	0,1	0,5	0,2	1,0	х	х	0,2	0,3	0,4	2,0	х	х	0,3	0,1	0,2	0,1	0,6	0,3	0,3	1,0
9. Відсутність документації на початок будівництва	0,4	0,5	0,5	1,0	0,3	0,5	х	х	1,0	1,0	0,9	1,0	х	х	0,7	0,1	х	х	0,6	0,2
10. Несприятливі погодні умови	0,3	0,5	0,4	2,0	0,4	0,5	0,4	0,2	0,4	2,0	0,6	0,4	0,6	0,3	0,6	1,0	0,5	0,5	0,5	0,2
Всього	х	10,0	х	10,0	х	10,0	х	10,0	х	10,0	х	10,0	х	10,0	х	10,0	х	10,0	х	10,0

5. САМОПІДГОТОВКА ДО ПІДСУМКОВОГО ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ

Підготовка до підсумкового тестового контролю передбачає закріплення матеріалу за написаним студентом конспектом, розрахунковим індивідуальним завданням, самодіагностикою на основні питань із курсу, засвоєння основних категорій дисципліни, складання термінологічного словника та написання реферату.

Таблиця 13 - Основні категорії для складання термінологічного словника з курсу

Теми курсу	Категорії
1	2
Тема 1. Сутнісна характеристика господарських рішень	Господарське рішення (ГР). Види ефективності ГР. Ефективне рішення. Ефективність ГР. Оптимальність ГР. Результативне рішення. Форми розробки ГР. Форми реалізації ГР. Якість ГР.
Тема 2. Технологія прийняття рішень господарської діяльності	Етапи процесу прийняття рішень. Закон. Засоби прийняття ГР. Корисні структурні схеми для прийняття рішень. Моделі прийняття рішень. Прийняття рішень. Стилі прийняття рішень. Технологія прийняття рішень. Характер прийняття рішень.
Тема 3. Методичні основи підготовки господарських рішень	Аналітичний метод. Ділові ігри. Евристичне програмування. Інструментарій методів аналізу. Метод «дерева рішень». Метод експертних оцінок. Метод сценаріїв. Метод аналізу ГР. Методи розроблення ГР. Організаційно-діяльнісні ігри.
Тема 4. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їхньої ефективності	Обґрунтування ГР. Ефективність ГР. Види ефективності.
Тема 5. Прогнозування й аналіз господарських рішень	Принципи прогнозування. Методи прогнозування ГР.
Тема 6. Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності	Невизначеність. Види невизначеності.
Тема 7. Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності	Критерій Вальда. Критерій максімакса. Критерій Гурвіца. Критерій Севіджа.
Тема 8. Теорія корисності та її застосування у процесі прийняття рішень	Корисність. Функція корисності.
Тема 9. Підприємницькі ризики та їхній вплив на прийняття господарських рішень	Господарський ризик. Функції ризику. Чинники ризику.

Продовження табл. 13.

1	2
Тема 10. Критерії прийняття рішень в умовах ризику	Критерій математичного сподівання. Критерій Бернуллі. Критерій Гурвіца.
Тема 11. Прийняття рішень у конфліктних ситуаціях	Конфлікт. Конфліктна ситуація. Теорія ігор.
Тема 12. Обґрунтування інвестиційних і фінансових рішень в умовах ризику	Інвестиційні рішення. Фінансові рішення. Теорія оптимального портфеля. Диверсифікація.
Тема 13. Якісне оцінювання підприємницьких ризиків	Якісний аналіз ризику. Зони ризику. Класифікація ризику. Системний підхід до аналізу ризику.
Тема 14. Кількісне оцінювання підприємницьких ризиків	Кількісний аналіз ризику. Крива ризику. Методи оцінювання ризику. Показники кількісного оцінювання ризику. Ступінь ризику.
Тема 15. Основи ризик-менеджменту	Етапи процесу ризик-менеджменту. Управління ризиками.
Тема 16. Напрямки й методи регулювання та зниження ступеня ризику	Збереження ризику. Зниження ризику. Компенсація ризику. Передача ризику. Хеджування.

ТЕМИ ДЛЯ НАПИСАННЯ РЕФЕРАТІВ

1. Роль господарських рішень у підвищенні ефективності функціонування суб'єктів економічної діяльності.
2. Методичні основи оцінювання ефективності ГР.
3. Напрями підвищення ефективності ГР.
4. Проблеми процесу розроблення рішення.
5. Місце та роль творчості під час прийняття господарського рішення.
6. Психологічні аспекти прийняття рішень.
7. Моделі прийняття групових рішень.
8. Роль інформації у процесі прийняття рішень.
9. Моделі та методи обґрунтування рішень.
10. Сучасні тенденції використання інформаційних технологій у процесі обґрунтування ГР.
11. Обґрунтування й оцінювання варіантів ГР.
12. Система забезпечення реалізації рішень та її формування на підприємстві.
13. Зарубіжний досвід розроблення й обґрунтування ГР.
14. Особливості експертного прогнозування.
15. Невизначеність як джерело виникнення підприємницьких ризиків.
16. Особливості функціонування підприємств в умовах невизначеності.
17. Критерії оптимальності за умов повної невизначеності.
18. Застосування теорії корисності під час прийняття рішень.
19. Теорія корисності та страхування.
20. Вплив господарських ризиків на результати діяльності підприємства.
21. Вплив політичних і соціально-адміністративних ризиків на поведінку суб'єктів господарювання. Можливі способи врахування цих ризиків у розвитку підприємства.

22. Аналіз галузевих ризиків на прикладі конкретної галузі.
23. Основні методи знаходження оптимальних стратегій у теорії ігор.
24. Методи оцінювання ставки дисконту, їхні переваги та недоліки.
25. Критерії порівняльної оцінки інвестиційних проектів з урахуванням ризику.
26. Оцінювання чинника ризику в інвестиційних розрахунках.
27. Структури портфеля ризикових цінних паперів.
28. Сучасні підходи до аналізу підприємницьких ризиків.
29. Причини виникнення зовнішніх ризиків та оцінка їхнього впливу на діяльність підприємства.
30. Теорія статистичних рішень при обґрунтуванні рішень в умовах ризику та невизначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рекомендована основні навчальні джерела

1. Вітлінський В.В., Верченко П.І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. диск. –К.: КНЕУ, 2000.
2. Вітлінський В.В., Наконечний С.І. Ризик у менеджменті. –К.: ТОВ “Бори сфен –М”, 1996.
3. Гранатуров В.М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения.: Уч. пособие. –М.: Дело и Сервис, 1999.
4. Клименко С.М., Дуброва О.С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навч. посібник. –К.: КНЕУ, 2005.
5. Клименко С.М., Дуброва О.С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навч.- метод. посіб. для самост. вивч. дисц. –К.: КНЕУ, 2006.
6. Смирнов Э. А. Разработка управленческих решений: Учеб. для вузов. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002.
7. Світлична Т.І. Теоретичні основи курсу “Економічний ризик та методи його вимірювання”. Навчальний посібник. Друге видання, доповнене і перероблене. Навч. . пос. –Харків: ХДАМГ, 2004.

2. Додаткові джерела

8. Абчук В.А. Предпринимательство и риск. – Л.: ЛФ ВИПК РП. 1991.
9. Глущенко В.В. Управление рисками. Страхование. –Железнодорожный: Крылья, 1999.
10. Дубров А.М., Лагаша Б.А., Хрусталева Е.Ю. Моделирование рискованных ситуаций в экономике и бизнесе: Уч. пос./ Под ред. Б.А.Лагоши._ М.: Финансы и статистика, 1999.
11. Кігель В.Р. Методи і моделі підтримки прийняття рішень у ринковій економіці: Монографія. К.:ЦУЛ, 2003.
12. Колпаков В. М. Теория и практика принятия управленческих решений: Учеб. пособие. — К.: МАУП, 2000.
13. Первозванский А.А., Первозванская Т.Н. Финансовый рынок; расчет и риск.- М.: Инфа-М, 1994.
14. Томас Р. Количественный анализ хозяйственных операций и управленческих решений: Учебник. – М.: Дело и сервис, 2003.
15. Тони Райс, Брайн Койли. Финансовые инвестиции и риск. Пер. с англ.- К.: Торгово-издательское бюро ВНУ, 1995.
16. Шумпетер Й. Теория экономического развития (исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры).- М.: Прогресс, 1982.

3. Методичне забезпечення

17. Світлична Т.І. Методичні вказівки до практичних занять з курсу “Економічні ризики”. Харків: ХДАМГ, 2009.
18. Світлична Т.І. Методичні вказівки для самостійної роботи з вивчення курсу “Економічні ризики”. Харків: ХНАМГ, 2006

ЗМІСТ

Стор.

Вступ	3
1. Загальні положення	3
2. Рекомендації до самостійної роботи	7
3. Тестовий самоконтроль	12
4. Виконання розрахунково-графічної роботи	39
5. Самопідготовка до підсумкового тестового контролю	48
Список використаних джерел	50

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ ТА РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБІТ
з курсу

**«ОБҐРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ
І ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ»**

(для студентів 4 курсу денної і 5 курсу заочної форм навчання
за напрямом підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»)

Укладач **Світлична** Тетяна Іванівна

Відповідальний за випуск *В. І. Торкатюк*

Редактори *К. В. Дюкар., С. В. Тимощук*

Комп'ютерний набір *Т. І. Світлична*

Комп'ютерне верстання *Н. В. Зражевська*

План 2011, поз. 296-М

Підп. до друку 30.03.2011 р.

Друк на ризографі.

Тираж 50 пр.

Формат 60×84/16

Ум. друк. арк. 3,0

Зам. № ____

Виконавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства

вул. Революції, 12, м. Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 4064 від 12.05.2011 р.